

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Кафедра дошкільної та початкової освіти

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня: «магістр»

на тему:

**«ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ СТАРШИХ
ДОШКІЛЬНИКІВ ДО НАВЧАННЯ В НУШ ЗАСОБАМИ
РОЗВИВАЛЬНИХ ІГОР»**

Виконала:
студентка II курсу магістратури, 63 групи
спеціальності А2 «Дошкільна освіта»
Луцкай Оксана Володимирівна

Науковий керівник:
к. пед. н., доцент
Михайленко Олена Вікторівна

Чернігів – 2025

Роботу подано до розгляду «___» _____ 2025 року.

Студент (ка) _____ Лушай О.В.

Науковий керівник _____ Михайленко О. В.

Кваліфікаційна робота розглянута на засіданні кафедри дошкільної та початкової освіти протокол № _____ від «___» _____ 20__ року.

Студент (ка) допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри _____
(підпис)

Ірина ТУРЧИНА

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	5
--	----------

ВСТУП.....	6
-------------------	----------

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО НАВЧАННЯ В НУШ ЗАСОБАМИ РОЗВИВАЛЬНИХ ІГОР	Error! Bookmark not defined.3
--	--------------------------------------

1.1 Сутність і структура інтелектуальної готовності як педагогічного феномена у науково-методичній літературі.....	133
1.2 Освітня парадигма НУШ: вимоги до готовності дитини до навчання	199
1.3 Педагогічний потенціал розвивальних ігор як засобу інтелектуального розвитку дітей	Error! Bookmark not defined.
Висновки до першого розділу	Error! Bookmark not defined.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ РОЗВИВАЛЬНИХ ІГОР.....	Error! Bookmark not defined.
---	-------------------------------------

2.1 Педагогічні умови ефективного використання розвивальних ігор для формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання НУШ.....	Error! Bookmark not defined.
2.2 Критерії, показники та рівні оцінювання інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в умовах використання розвивальних ігор	36
2.3 Ефективність використання розвивальних ігор у формуванні інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання НУШ	43

Висновки до другого розділу	66
ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	Error! Bookmark not defined.
ДОДАТКИ	81

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЗДО – заклад дошкільної освіти;

ЗВО – заклад вищої освіти;

ДО – дошкільна освіта;

ЕГ – експериментальна група;

КГ – контрольна група;

НУШ – Нова українська школа;

МОН України – Міністерство освіти і науки України;

ОС – освітній ступінь;

ФПК – формування професійної культури;

ЗУН – знання, уміння, навички;

ОПП – освітньо-професійна програма;

ДСДО – Державний стандарт дошкільної освіти

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасна система дошкільної освіти України перебуває в процесі трансформації відповідно до концепції Нової української школи, яка ставить у центр уваги гармонійний розвиток особистості, орієнтуючись на індивідуальні потреби та можливості кожної дитини. У цьому контексті особливо важливою є інтелектуальна готовність старших дошкільників до шкільного навчання, адже вона безпосередньо впливає на їхню здатність адаптуватися до нових умов, засвоювати навчальний матеріал, взаємодіяти з учителем і однолітками.

Інтелектуальна готовність є однією з провідних складових загальної шкільної зрілості, адже саме вона визначає здатність дитини до сприймання, осмислення, запам'ятовування та активного оперування знаннями [13]. Використання розвивальних ігор як інструменту формування інтелектуальної готовності відповідає віковим особливостям дошкільників, дозволяє забезпечити навчання через гру, що є провідним видом діяльності в цьому періоді. Ігрова діяльність не лише розвиває логічне мислення, мовлення та пізнавальні здібності дітей, але й сприяє формуванню таких якостей, як самостійність, ініціативність, вміння приймати рішення, що є важливими складовими успішного навчання в школі.

Розвивальні ігри як ефективний дидактичний інструмент дають змогу створити оптимальні умови для формування мислення, мовлення, уваги, уяви, пам'яті та інших пізнавальних процесів. Вони сприяють не лише активізації інтелектуальної діяльності дитини, а й формуванню позитивної мотивації до навчання, що повністю відповідає принципам НУШ. Саме тому дослідження можливостей використання розвивальних ігор для формування інтелектуальної готовності старших дошкільників є своєчасним і важливим у контексті підвищення якості дошкільної освіти.

Отже, дослідження ролі розвивальних ігор у підготовці дітей до навчання в умовах НУШ є актуальним як з теоретичного, так і з практичного

погляду, оскільки воно сприяє пошуку ефективних методів підвищення якості дошкільної освіти та успішної соціалізації майбутніх першокласників.

На сучасному етапі суттєво розвивається та якісно вдосконалюється дошкільна освіта, що регламентується такими законодавчими документами міжнародного та національного рівнів: Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) (2024), Закон України «Про освіту» (від 21.08.2025 р.), «Про дошкільну освіту» (від 06.06.2024 р.) [46], «Про охорону дитинства» (від 17.03.2021 р.), програмах розвитку навчання та виховання дітей дошкільного віку, включаючи парціальні: «Дитина» (2021), «Українське дошкілля» (2020), «Я у світі» (2020 р.) [47], Державний стандарт початкової освіти (2025) [45], Концепція Нової української школи (16.08.2019).

Дослідники Богуславська М., Гончаренко С. та ін. вказують на необхідність комплексного підходу до підготовки дитини до школи, у якому розвивальні ігри виконують функцію інтеграції пізнавальних процесів, мотиваційної сфери та комунікативних навичок; Богуш А., Крутій К., Поніманська Т. та ін. наголошують на важливості ігрових методів навчання у дошкільній педагогіці, оскільки вони враховують вікові особливості, створюють позитивне емоційне тло та стимулюють розвиток мислення, мовлення, логіки тощо.

У процесі аналізу наукової літератури, педагогічного досвіду та практики підготовки дітей до навчання в умовах Нової української школи було виявлено низку суперечностей, а саме:

- між необхідністю формування інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку відповідно до вимог НУШ та недостатньою орієнтованістю освітнього процесу на розвиток пізнавальних процесів дитини;
- між визнанням у теорії значенням гри як провідної діяльності дошкільника та недостатнім використанням розвивальних ігор у реальній практиці підготовки до шкільного навчання;

– між потенціалом розвивальних ігор як засобу стимулювання мислення, мовлення, уваги, уяви та обмеженим методичним забезпеченням їх цілеспрямованого використання у підготовці до НУШ;

– між вимогами нової освітньої парадигми (НУШ) до дитини як активного учасника освітнього процесу та традиційною роллю дитини як об'єкта навчання у системі дошкільної освіти.

У зв'язку з вищевказаним виникає потреба наукового осмислення та вирішення проблеми формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання НУШ засобами розвивальних ігор в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Ураховуючи актуальність окресленої проблеми та нагальну необхідність розв'язати виявлені суперечності обумовили вибір теми дослідження: **«Формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ засобами розвивальних ігор».**

Мета та завдання дослідження. *Мета дослідження* – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ засобами розвивальних ігор.

Для досягнення мети дослідження визначено такі *завдання*:

1. На основі аналізу науково-методичної літератури вивчити стан розроблення проблеми та конкретизувати сутність основних понять дослідження.

2. З'ясувати сутність і структуру інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку у контексті вимог Нової української школи.

3. Розробити критерії, показники та рівні формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ засобами розвивальних ігор.

4. Виявити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність запропонованих педагогічних умов щодо формування

інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ засобами розвивальних ігор в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

Об'єкт дослідження – процес підготовки дітей старшого дошкільного віку до навчання в Новій українській школі.

Предмет дослідження – засоби, методи та педагогічні умови використання розвивальних ігор щодо формування інтелектуальної готовності старших дошкільників в освітньому процесі ЗДО.

Для розв'язання поставлених завдань і досягнення мети на всіх етапах дослідження використано такі **методи дослідження**:

– *теоретичні*: теоретичний аналіз наукових джерел і педагогічної літератури, що дозволяє з'ясувати сутність і зміст поняття інтелектуальної готовності старших дошкільників, а також визначити роль розвивальних ігор у формуванні цієї готовності; аналіз та узагальнення літературних джерел з проблеми дослідження – для вивчення нормативно-правових актів та програм, що регламентують навчання та виховання дітей дошкільного віку в Україні, зокрема Базового компоненту дошкільної освіти та Концепції НУШ; порівняння; систематизація та зіставлення різних поглядів на досліджувану проблему (теоретичних і дослідних даних); узагальнення теоретичних підходів до проблеми для визначення понятійно-категоріального апарату дослідження, з'ясування змісту базових понять.

– *емпіричні*: діагностичні (педагогічне спостереження – спостереження за діяльністю старших дошкільників під час використання розвивальних ігор, що дозволило оцінити рівень розвитку пізнавальних процесів у дітей та виявити вплив ігор на їх інтелектуальну готовність до навчання; бесіди з вихователями закладів дошкільної освіти, вчителями початкових класів, методи експертних оцінок, анкетування, аналіз одержаних даних); опитування; педагогічний експеримент (констатувальний та формувальний етапи) з урахуванням запропонованих та теоретично обґрунтованих педагогічних умов; опитування; апробувально-контрольний зріз даних контрольного експерименту та якісний порівняльний аналіз із результатами

констатувального експерименту; метод кількісного та якісного аналізу результатів експериментальної роботи, що дозволило зробити висновки про ефективність використання розвивальних ігор у формуванні інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ;

– *статистичні*: методи оброблення експериментальних даних для кількісного та якісного аналізу (методи математичної статистики для опрацювання результатів педагогічного дослідження) підтвердження вірогідності отриманих емпіричних результатів.

Вищезазначені методи дозволять всебічно та глибоко дослідити проблему, забезпечивши комплексний підхід до вивчення інтелектуальної готовності старших дошкільників та ролі розвивальних ігор у її формуванні. Вони сприятимуть не тільки теоретичному обґрунтуванню, а й експериментальній перевірці отриманих результатів, що підвищить достовірність та обґрунтованість висновків.

Гіпотеза дослідження: інтелектуальна готовність старших дошкільників до навчання в умовах НУШ буде сформована ефективніше, якщо у педагогічному процесі цілеспрямовано використовувати розвивальні ігри, що сприяють активізації пізнавальної діяльності, розвитку мислення, мовлення, уваги та уяви, з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей дітей.

Практична значимість проведеного дослідження полягає в тому, що:

– визначено та теоретично обґрунтовано *педагогічні умови* формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в умовах Нової української школи;

– розроблено та апробовано *комплекс розвивальних ігор*, спрямованих на розвиток мислення, пам'яті, уваги, мовлення, уяви та елементів навчальної діяльності у дітей 5–7 років, зокрема під час реалізації освітньої лінії «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» та забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою відповідно до Концепції Нової української школи;

– запропоновано *алгоритм організації ігрової діяльності* у старшій групі закладу дошкільної освіти, який може бути використаний вихователями у щоденній практиці.

Результати дослідження можуть бути використані у практиці вихователів, методистів ЗДО, а також у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників, що працюють із дітьми старшого дошкільного віку.

Експериментальна база дослідження. Заклад дошкільної освіти №72 Чернігівської міської ради та Заклад дошкільної освіти №75 Чернігівської міської ради. У педагогічному дослідженні брало участь 41 дитина віком від 5 до 7 років: 20 дітей старшого дошкільного віку контрольної групи (КГ) та 21 респондент експериментальної групи (ЕГ).

Матеріали можуть бути використані фахівцями дошкільної освіти та здобувачам вищої освіти спеціальності А2 «Дошкільна освіта».

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження неодноразово обговорювали на науково-практичних та міжнародних конференціях різного рівня, серед яких:

1. О.В. Луцкай, О.В. Михайленко Розвивальні ігри як засіб формування інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку. Світ наукових досліджень. Випуск 41: матеріали Міжнародної мультидисциплінарної наукової інтернет-конференції (28-29 травня 2025 р. м. Тернопіль, Україна, м. Ополь, Польща.) WSZIA w Opolu. Тернопіль, С. 85-87.

Основні положення й результати дослідження систематично обговорювалися на навчально-методичних семінарах та студентських наукових конференціях; засіданні методичного об'єднання «Формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ засобами розвивальних ігор» в освітньому процесі діяльності ЗДО №75 та ЗДО №72.

Публікації. Результати дослідження висвітлено у одній публікації автора, зокрема: одні тези доповідей.

Структура та обсяг дослідження. Кваліфікаційна (магістерська) робота складається з переліку умовних позначень, вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (52 найменування та 11 електронних ресурсів), 5 додатків. Загальний обсяг дослідження становить 103 сторінок, з них основного тексту – 72 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО НАВЧАННЯ В НУШ ЗАСОБАМИ РОЗВИВАЛЬНИХ ІГОР

1.1. Сутність і структура інтелектуальної готовності як педагогічного феномена у науково-методичній літературі

Одним із найважливіших завдань сучасної дошкільної освіти є підготовка дитини до школи. Зокрема, провідне місце серед компонентів шкільної готовності посідає інтелектуальна готовність, яка забезпечує успішність навчання, адаптацію до нових умов і розвиток здатності до самостійної пізнавальної діяльності дошкільника.

У науково-методичній літературі інтелектуальна готовність дітей старшого дошкільного віку розглядається як інтегративна якість особистості, яка включає в себе знання, розумові операції, мотиваційні установки та здатність до саморегуляції. Вивчення її сутності та структури є надзвичайно актуальним для підвищення якості дошкільної освіти та ефективного переходу дитини до шкільного навчання [15;27].

Інтелектуальна готовність як педагогічний феномен є багатограним поняттям, яке активно досліджується у психолого-педагогічній науці. Розглянемо детально сутність і структуру інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку за даними науково-методичної літератури.

Питання інтелектуальної готовності дітей дошкільного навчання розглядається як одна з ключових складових загальної шкільної зрілості. У науково-педагогічній літературі існують різні підходи до визначення сутності цієї категорії, проте більшість авторів розглядають інтелектуальну готовність

як комплекс пізнавальних процесів і розумових здібностей, що забезпечують успішне засвоєння навчального матеріалу [43].

Сучасні українські дослідники (К. Крутій, Н. Гавриш, М. Богуславська) також наголошують, що інтелектуальна готовність включає не лише наявність певного обсягу знань, а й рівень розвитку пізнавальної сфери – уміння порівнювати, аналізувати, робити висновки, узагальнювати. Ці навички є основою для успішного навчання в умовах Нової української школи, яка орієнтується на компетентнісний підхід, діяльнісне навчання та індивідуалізацію освітнього процесу [10;29].

З огляду на це, інтелектуальна готовність старших дошкільників розглядається як інтегрований результат розвитку пізнавальних процесів, здатності до розумових операцій, а також формування початкових навчальних навичок, що забезпечують адаптацію до нових умов освітнього середовища.

Особливої уваги вимагає пошук ефективних педагогічних засобів розвитку інтелектуальних здібностей дітей. Одним із найбільш природних та ефективних інструментів у цьому напрямі є розвивальні ігри, які сприяють розвитку логічного мислення, мовлення, уваги, пам'яті та вміння вирішувати пізнавальні завдання в ігровій формі.

Таким чином, інтелектуальна готовність виступає необхідною передумовою успішного входження дитини до шкільного середовища, а її цілеспрямоване формування через гру відповідає віковим особливостям і методологічним засадам сучасної освіти.

У межах дослідження розглянемо значення поняття «інтелект». Відомий французький дослідник у галузі психології Альфред Біне, досліджуючи інтелект визначив його як показник розвитку основних пізнавальних функцій та загальну здатність людини до пізнання. На його погляд, інтелект ґрунтується на певних психічних структурах концептуального характеру, що забезпечують упорядковану систему засвоєння знань у контексті творчо організованого освітньо-виховного процесу. Згодом психолог-позитивіст конкретизував це поняття, звузивши його до двох ключових компонентів:

сенсорного сприйняття об'єктивної реальності, та збереження отриманої інформації з подальшою її обробкою й осмисленням [62].

У подальшому викладі інформації зосередимо увагу на одній з найвідоміших класифікацій інтелекту, які набула широкого значення і визнання у науковій практиці. Відповідно до теорії Говарда Гарднера, інтелектуальні здібності людини не обмежуються одним універсальним інтелектом, несучи у собі сукупність множинних, якісно відмінних, проте потенційно взаємопов'язаних типів інтелекту. Цю концептуальну модель науковець визначає як «множинний інтелект» - конфігурацію індивідуальних особливостей, що слугують інструментарієм для розуміння та інтерпретації навколишньої дійсності у різноманітних аспектах. Г. Гарднер ідентифікує дев'ять основних типів множинного інтелекту: лінгвістичний, логіко-математичний, візуально-просторовий, тілесно-кінестетичний, міжособистісний, внутрішньоособистісний, музичний, натуралістичний та екзистенціальний [61].

Так, науковиця Н. Завгородня інтерпретує інтелектуальні здібності як індивідуально-психологічний потенціал особистості до ефективного здійснення інтелектуальної діяльності, що передбачає цілеспрямоване розв'язання завдань, які потребують тривалої когнітивної напруги. Така діяльність зумовлює активізацію механізмів довільної уваги, сенсорного й логічного запам'ятовування, аналітико-синтетичної переробки інформації, операцій узагальнення й абстрагування. Розвиток інтелектуальних здібностей передбачає систематичне виконання різнотипної діяльності за дотримання дидактичних, психологічних і фізіологічних умов, що забезпечують її максимальну результативність [19].

У новій редакції Стандарту дошкільної освіти зазначено, що дошкільний вік є сенситивним періодом для формування ключових компетентностей та навичок необхідних дитині протягом життя [5]. Процес наступності дошкільної та початкової освіти достатньо складний. Зміна соціальної ролі дитини з вихованця ЗДО на здобувача початкової освіти передбачає

інтеграцію дитини у навчальне середовище та спирається на рівень її інтелектуальної готовності, що базується на вікових показниках онтогенезу дитини [53].

За твердженням науковців, процес формування передумов навчально-пізнавальної активності у дітей становить собою значущий етап їх розвитку, що безпосередньо корелюється з індивідуальним становленням особистості саме в дошкільному віці [32]. Варто зазначити, що передумовою інтелектуальної готовності дітей дошкільного віку до навчання в НУШ є їх розвиток когнітивної сфери, до якої входить: увага, мислення, пам'ять, уява, сприйняття [37]. Принагідно буде зазначити, що професор О. Скрипченко притримується позиції, що когнітивні навички відіграють значну роль у функціонуванні окремих компонентів пізнавального процесу, спрямованого на засвоєння знань [49].

У контексті нашого дослідження одним з ключових понять є «інтелектуальна поведінка», яку досліджував американський психолог Р. Стернберг. Згідно його наукового доробку існує кілька форм інтелектуальної поведінки, серед яких: вербальний інтелект, що характеризується рівнем ерудиції, здатністю до осмисленого сприйняття та інтерпретації текстової інформації, а також обсягом активного й пасивного словника і здатністю до розв'язання проблемних ситуацій та практичний інтелект, який репрезентує здатність людини ефективно досягати поставленої мети [54;48].

Водночас варто зазначити, що у межах дошкільного віку у процесі розумового розвитку важливе значення відіграє освітнє середовище, насамперед - педагогічно організована діяльність. Систематичне залучення дітей до ігрової діяльності, експериментальної діяльності, розвивальних завдань і є провідним чинником формування інтелектуальної готовності до навчання [41]. Розумове виховання залежить від перспективного впровадження нових методик і засобів, що змінять освітню траєкторію і введуть принципово-нові підходи у НУШ [48].

Вважаємо за необхідне висвітлити детальний виклад *структури інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у Новій українській школі (далі НУШ)* згідно з українською науково-методичною літературою, програмами дошкільної освіти («Базовий компонент дошкільної освіти», програми «Впевнений старт», «Дитина» тощо), а також за підходами сучасних українських дослідників (О. Кононко, Т. Поніманська, Н. Гавриш, Л. Шульга, О. Тараріна).

Інтелектуальна готовність у контексті Нової української школи – це не просто набір знань, а готовність до активного пізнання, творчого мислення, співпраці та самовираження, що базується на принципах компетентнісного підходу.

Структура інтелектуальної готовності охоплює такі *взаємопов'язані компоненти*:

1. *Когнітивний (пізнавальний) компонент*, охоплює сформованість основ знань дітей про навколишній світ та базових уявлень, необхідних для початкового навчання.
До нього входять:
 - загальні знання про природу, суспільство, себе;
 - орієнтація в причинно-наслідкових зв'язках; елементарні математичні уявлення: кількість, форма, величина, просторові та часові уявлення;
 - знання про правила поведінки, соціальні норми. Згідно з концепцією НУШ, дитина має вміти не тільки «знати», а й усвідомлювати зв'язки, розуміти значення знань для життя.
2. *Логіко-інтелектуальний компонент*, відповідає за розвиток розумових процесів та операцій:
 - здатність до аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення;
 - вміння робити висновки, логічно мислити;
 - формування інтелектуальних дій: планування, прогнозування результатів, перевірка правильності;

- розвиток гнучкості мислення, вміння вирішувати нестандартні завдання.

Тобто, НУШ орієнтується на розвиток критичного мислення з раннього віку через ігрові та пізнавальні завдання.

3. *Мовленнєвий компонент*, є один із ключових у контексті навчальної діяльності старших дошкільників:

- достатній словниковий запас дитини;
- граматична правильність мовлення;
- вміння дітей старшого дошкільного віку будувати зв'язні висловлювання;
- розуміння і дотримання мовленнєвих інструкцій;
- вміння ставити запитання, підтримувати діалог тощо, тобто формування елементарної комунікативної компетентності дошкільника до навчання.

Отже, з вищевказаного випливає, що у НУШ мовлення дітей старшого дошкільного віку виступає інструментом пізнання, спілкування та самовираження.

4. *Мотиваційний компонент*, що охоплює:

- інтерес до навчання, допитливість, бажання «дізнатись більше»;
- позитивне емоційне ставлення до школи, до нової ролі «учня»;
- мотивацію до самостійної діяльності;
- початкову сформованість цілеспрямованості та наполегливості у досягненні результату.

Тобто НУШ акцентує на *формуванні внутрішньої (інтринсивної) мотивації*, а не на зовнішніх заохоченнях (оцінках).

5. *Емоційно-вольовий компонент, що передбачає:*

- здатність контролювати свої емоції;
- вміння зосередитися, довести справу до кінця;
- розвиток саморегуляції поведінки;
- вольові зусилля у виконанні завдань, навіть якщо вони складні або не одразу цікаві.

У НУШ діти мають вчитись діяти самостійно, долати труднощі, не зупинятись після першої невдачі.

6. *Особистісно-рефлексивний компонент, що актуалізується в НУШ як ключовий для самоусвідомлення дитини:*

- початкове розуміння себе як суб'єкта навчальної діяльності («я можу», «я вмію»);
- елементи самооцінки й самоконтролю;
- здатність розпізнавати свої успіхи/невдачі, причини результату;
- формування навичок рефлексії через бесіди, щоденники вражень, «ранкові кола».

Отже, інтелектуальна готовність до навчання в НУШ – це не набір знань, а система інтегрованих якостей, що формуються у старшому дошкільному віці й забезпечують активне включення дитини в освітній процес. Її структура втілює компетентнісний підхід та орієнтується на розвиток особистості дитини, її самостійності, ініціативності та здатності до осмисленого навчання.

Подальшим завданням постає висвітлення основних вимог щодо готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в НУШ.

1.2 Освітня парадигма НУШ: вимоги щодо готовності дитини до навчання

Освітня парадигма Нової української школи (НУШ) змінює підхід до початкової освіти, зосереджуючи увагу на розвитку особистості дитини, її

інтересів, потреб і здібностей. Одним із важливих аспектів цієї парадигми є визначення готовності дитини до навчання в школі.

Освітня парадигма Нової української школи (НУШ) ґрунтується на компетентнісному підході, що акцентує увагу на розвитку ключових компетентностей учнів, а не лише на засвоєнні знань. Це означає, що готовність дитини до навчання в школі оцінюється не лише за рівнем її знань, а й за здатністю застосовувати їх у різних життєвих ситуаціях [42].

Основні положення освітньої парадигми НУШ

1. Орієнтація на дитину: навчання враховує індивідуальні особливості кожного учня.
2. Компетентнісний підхід: головне — не обсяг знань, а здатність їх використовувати в житті.
3. Партнерство між учасниками освітнього процесу: учень – учитель – батьки.
4. Ігрова діяльність як провідна форма навчання у молодшому віці.
5. Безпечне, підтримувальне середовище, що забезпечує психологічний комфорт дитини [39].

Вимоги до готовності дитини до школи у контексті НУШ

НУШ акцентує увагу не на формальній перевірці знань (читання, письмо, рахунок), а на всебічній готовності, яка включає:

1. Фізіологічна готовність:

- достатній рівень розвитку дрібної моторики (наприклад, вміння тримати олівець);
- витривалість, здатність до концентрації;
- загальний стан здоров'я.

2. Інтелектуальна готовність:

- допитливість, інтерес до пізнання нового;
- сформовані елементарні уявлення про навколишній світ;
- базові навички (розрізнення кольорів, форм, рахунок до 10 тощо);

- уміння слухати й розуміти інструкції.

3. Емоційно-вольова готовність:

- здатність контролювати емоції;
- витримка, посидючість;
- готовність долати труднощі;
- мотивація до навчання [53].

4. Соціальна готовність:

- уміння взаємодіяти з дорослими й однолітками; дотримання правил;
- здатність працювати в групі;
- розвиток самостійності.

Як оцінюється готовність до навчання в НУШ?

У рамках НУШ відсутнє формальне тестування при вступі до 1 класу.

Натомість учитель та батьки мають спільно сприяти адаптації дитини:

- проводяться співбесіди в ігровій формі;
- вивчаються інтереси дитини;
- створюється індивідуальний освітній маршрут [18].

1.3. Педагогічний потенціал розвивальних ігор як засобу інтелектуального розвитку дітей

Ігрова діяльність – провідна у дошкільному віці, і саме через гру дитина пізнає навколишній світ, навчається взаємодії, розвиває мовлення, мислення, уяву. У контексті сучасної дошкільної освіти, особливо в умовах реалізації Концепції Нової української школи, розвивальні ігри набувають особливого значення як ефективний інструмент інтелектуального становлення особистості [33].

Педагогічний потенціал розвивальних ігор полягає в їхній здатності гармонійно поєднувати навчання, розвиток і виховання дитини у доступній для неї формі [52]. Завдяки грі дитина вчиться аналізувати, класифікувати,

робити висновки, будувати причинно-наслідкові зв'язки – тобто розвиває інтелектуальні здібності, які стануть основою її майбутньої успішності у школі.

Розвивальні ігри – це ігрова діяльність, цілеспрямовано організована дорослим або самою дитиною, що створює умови для активного мислення, пізнання, творчості, мовленнєвої та соціальної активності. Їх мета – не лише розвага, а розвиток ключових пізнавальних процесів і формування основ інтелекту [17].

Згідно з твердженням українських педагогів (Н. Гавриш, Т. Поніманська, О. Кононко, К. Крутій, В. Кузьменко), розвивальні ігри є *провідним засобом інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку* відповідно до вимог Базового компоненту дошкільної освіти та принципів НУШ (О. Л. Кононко – розвивальна гра як середовище пізнавальної активності та самовираження; Н. Гавриш – ігрова діяльність як основний метод інтелектуального та творчого розвитку дошкільника; Т. Поніманська – значення розвивальної гри для гармонійного розвитку психіки дитини; Л. Шульга, І. Бех – акцентують увагу на особистісно орієнтованому підході у грі, де розвивається не лише розум, а й емоції та ціннісна сфера) [8;6].

Професор К. Крутій у своїх дослідженнях репрезентує думку, що гра - це форма дитячої активності, в якій уявне поєднується з реальним, а пізнання тісно переплітається з емоційними переживаннями. Вона є не лише засобом розваги, а й важливою умовою розвитку дитини: формує мислення, мовлення, уяву, самостійність і розвиває навички взаємодії з іншими. У грі дитина діє вільно та без примусу, навчається жити за правилами, приймати рішення, нести відповідальність за свої дії [29].

У своїх працях відомий італійський педагог М. Монтесорі акцентує увагу, що згідно її підходу дитина самостійно обирає об'єкт взаємодії, визначає темп, спосіб і тривалість діяльності, а навчальний матеріал подається не як засіб гри, а як інструмент сенсорного, логічного, мовленнєвого чи математичного розвитку [16]. У дослідженнях Ф. Фребель озвучив гіпотезу,

що у процесі ігрової діяльності дитина засвоює уявлення про навколишнє середовище, активно залучаючи сенсорні відчуття та рухову активність що забезпечує цілісне пізнання об'єктів і явищ через практичну взаємодію з ними [59].

Принагідно буде зазначити, що у Конвенції ООН про права дитини, прийнятій у 1989 році було окреслено основні тези, що стосуються ігор та права дитини на участь у дозвіллевих заходах:

- гра є унікальним засобом гармонізації всіх сфер психофізичного розвитку - фізичної витривалості, інтелектуальної активності, емоційної стійкості та соціальної адаптивності;

- гра не тільки виконує функцію елемента покращення дозвілля для, а й сприяє процесу соціальної адаптації дітей та формуванню у них ціннісних орієнтацій;

- у структурі ігрової діяльності поєднуються когнітивні, комунікативні та емоційно-вольові компоненти, що сприяють розвитку вербалізації, емоційного інтелекту, сприяють покращенню лідерських якостей, при цьому формуючи навички самопрезентації: саме через гру дитина, досягає стану суб'єктивного успіху та усвідомлення власної самоцінності;

- ігрова діяльність – універсальне соціокультурне явище та являє собою фундаментальну форму активності дитини, незалежно від часу та географічного контексту;

- гра є однією з ключових потреб кожної дитини на рівні з харчуванням, охороною здоров'я, безпекою та доступом до якісної освіти, оскільки безпосередньо вона забезпечує формування аксіологічної сфери особистості на етапі ранньої соціалізації [26].

Знана науковиця у сфері дошкільної освіти Н. Гавриш слушно зазначає, що результативність взаємодії між педагогом та дитиною значною мірою детермінується наявністю емоційно-змістового конгруенту - спільного інтересу, що актуалізується під час використання певної ігрової технології [10].

В Інструктивно-методичних рекомендаціях щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти обґрунтовано доцільність розширення методичного інструментарію за рахунок інтеграції розвивальних ігор, логіко-структурованих задач, проблемно-пошукових завдань і елементів ігрових освітніх технологій, що спрямовані на стимулювання наочно-образного мислення, розвиток уяви та інтелектуальної готовності до навчання. Ефективність такого підходу зумовлюється впровадженням методу спостереження, а також організацією пошуково-дослідницької діяльності, що сприяє всебічному розвитку дітей та їх вмотивованості [22].

З огляду на вікові психофізіологічні особливості старших дошкільників, що включають бажання перемагати та змагатись, потребу у визнанні, надмірну емоційність, то ігровий зміст освітніх завдань та матеріалів є природною формою реалізації компетентнісного підходу [3;47].

О. Ткаченко ґрунтовно дослідила питання гейміфікації освітнього процесу і прийшла до висновків, що гейміфікація не редукує освітній процес до гри, а навпаки - трансформує його у динамічне середовище з високим ступенем включеності дитини у навчання. Дослідниця стверджує, що основний вектор гейміфікованої освітньої діяльності полягає у створенні занурювального ігрового простору, в межах якого освітній матеріал подається через сюжетно-рольову або пошукову діяльність, що забезпечує глибшу когнітивну залученість і сприяє формуванню цілісного освітнього досвіду [55].

У сучасній педагогічній парадигмі гейміфікація набуває рис інноваційної технології, в основі якої лежить системно організована діяльність педагога, що передбачає інтеграцію ігор з освітнім матеріалом з метою модифікації взаємодії між дитиною, педагогом-вихователем і знанням [56].

Дослідники у своїх наукових розвідках репрезентують різні класифікації розвивальних ігор, але у контексті нашого дослідження нас зацікавила

класифікація, розроблена славетною вченою у галузі педагогіки О.Я. Савченко, типологію наведено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1.

**Типологія розвивальних ігор у роботі з дітьми дошкільного віку
(за О.Я. Савченко) [60]**

Тип гри	Ключові характеристики
Гра, що має сюжет	Тип гри передбачає, що дитина переймає на себе соціальну роль, включаючи манеру поведінки, що притаманна саме у змодельованій ігровій ситуації. Цей тип гри сприяє реалізації механізмів “інтелектуального входження в роль”, що активізує мисленнєві процеси прогнозування, планування, оцінювання, а також емоційний інтелект.
Будівельно-конструювальні ігри	Конструювання в ігровому форматі передбачає використання різноманітних матеріалів (блоків, Lego, природного матеріалу, паперу тощо) і це активізує інтелектуальну діяльність, просторову уяву.
Ігри-драматизації	Ігри-драматизації інтегрують емоційний, інтелектуальний і художньо-креативний потенціали дитини, сприяють формуванню образного мислення, здатності до

	співпереживання, відтворення й інтерпретації змісту.
Дидактичні ігри	Ігри, що побудовані на правилах. Вони навчають дитину оперувати отриманими знаннями, підпорядковувати власні дії загальним нормам, прогнозувати наслідки, тобто сприяють розвитку логіко-математичного мислення.

Вважаємо за необхідне навести приклади вправ на розвиток інтелектуальної готовності старших дошкільників відповідно до її структури, що описано у пит. 1.1.

Когнітивний компонент. **Вправа: «Хто де живе?».** Завдання: назвати, де живуть різні тварини (бджола – у вулику, лисиця – у норі тощо). Розвиває у дошкільників: знання про природу, логічне мислення, словниковий запас.

Вправа: «Магазин» (рольова гра). Завдання: розподіляти предмети за категоріями (овочі, фрукти, іграшки), порівнювати ціни, давати здачу. Розвиває: елементарні математичні уявлення, вміння оперувати знаннями в практичній ситуації.

Логіко-інтелектуальний компонент. **Вправа: «Знайди зайве».** Завдання: з чотирьох зображень вибрати те, яке не належить до загальної групи. Розвиває: аналіз, узагальнення, класифікацію.

Вправа: «Що буде, якщо...». Завдання: подумати про наслідки ситуацій (що буде, якщо піде сильний дощ, якщо не годувати тваринку тощо). Розвиває: причинно-наслідкове мислення, прогнозування.

Мовленнєвий компонент. **Вправа: «Продовжи речення».** Завдання: дитина продовжує фразу «Сьогодні я дізнався...», «Мені подобається, коли...». Розвиває: зв'язне мовлення, вміння висловлювати думки.

Гра: «Телефон». Завдання: переказати вухо-в-ухо коротку історію – перевірка на точність слухового сприймання та передавання інформації. Розвиває: слухову пам'ять, мовленнєву уважність.

Мотиваційний компонент. **Вправа: «Моя мрія» (малюнок або розповідь).** Завдання: розповісти, ким хочеш бути, чого хочеш навчитися у школі. Розвиває: мотивацію до навчання, цілепокладання.

Гра: «Стань учнем» (рольова гра). Завдання: дитина грає роль учня, учителя; отримує «завдання» і виконує його. Розвиває: інтерес до шкільного життя, позитивне ставлення до нової соціальної ролі.

Емоційно-вольовий компонент. **Гра: «Зроби навпаки».** Завдання: коли дорослий каже «встань» – треба сісти, коли каже «йди» – зупинитись. Розвиває: самоконтроль, довільну поведінку, увагу.

Вправа: «Завершити розпочате». Завдання: дитина має виконати послідовність дій до кінця (наприклад, завершити малюнок, зібрати пазл). Розвиває: наполегливість, контроль дій, вольові зусилля.

Особистісно-рефлексивний компонент. **Вправа: «Світлофор настрою».** Завдання: обрати колір (зелений – гарний настрій, жовтий – нейтральний, червоний – поганий) та пояснити, чому саме такий. Розвиває: рефлексію емоційного стану.

Вправа: «Що я вмію». Завдання: дитина перелічує свої вміння (рахувати, писати ім'я, малювати тощо). Розвиває: позитивну самооцінку, усвідомлення власних досягнень.

Насамкінець зауважимо, що педагогічна доцільність застосування розвивальних ігор у роботі із дітьми старшого дошкільного віку зумовлена їхньою високою здатністю до формування інтелектуальної готовності дитини до навчання. У процесі ігрової діяльності дитина 6-7 років не лише засвоює когнітивно значущу інформацію, а й здійснює процеси

смыслотворення та інтелектуального самоконструювання шляхом моделювання феноменологічних та гіпотетичних ситуацій, що опосередковують розвиток критичного мислення, евристичних навичок і функціональної гнучкості свідомості.

Отже, завдяки інтерактивності, поліфункціональності та рефлексивно-діалогічному потенціалу, розвивальна гра трансформується у структурований засіб когнітивного прориву, стимулюючи інтеграцію сенсомоторного, перцептивного й логіко-аналітичного досвіду. Такий тип активності активізує внутрішню мотивацію до пізнання, розвитку варіативного мислення та здібності до інтелектуального самоуправління.

Висновок до першого розділу

Аналіз теоретичних підходів до проблеми інтелектуальної готовності дитини до навчання у Новій українській школі засвідчив, що цей компонент є одним із ключових у структурі загальної шкільної зрілості. У першому розділі було здійснено теоретичний аналіз проблеми формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання у Новій українській школі, що дало змогу уточнити сутність ключових понять, виокремити структурні компоненти інтелектуальної готовності та визначити дидактичні можливості розвивальних ігор у цьому процесі.

Проаналізовано науково-методичну літературу щодо визначення поняття інтелектуальна готовність. З'ясовано, що вона є багатокомпонентним феноменом, до складу якого входять: розвиток пізнавальних психічних процесів (мислення, пам'яті, уваги, уяви), мовленнєва компетентність, допитливість, здатність до аналізу, порівняння, узагальнення, а також первинне засвоєння логіко-математичних та природничих уявлень. Важливо, що інтелектуальна готовність включає також навчальну мотивацію, здатність дитини сприймати і виконувати інструкції дорослого, розуміти зв'язок між

зусиллям та результатом. Її структура має комплексний характер і відображає не лише рівень інтелектуального розвитку дитини, але й її здатність до навчання в нових умовах.

У підрозділі 1.2 охарактеризовано освітню парадигму Нової української школи як сучасну модель навчання, яка ґрунтується на компетентнісному підході, партнерстві між учасниками освітнього процесу, дитиноцентризмі та формуванні ключових компетентностей. Акцентовано, що НУШ розглядає готовність дитини до навчання не як суму знань, а як поєднання психолого-педагогічної, емоційно-вольової, соціальної та інтелектуальної зрілості. Інтелектуальна складова при цьому є критично важливою, оскільки забезпечує здатність дитини осмислювати навчальні ситуації, засвоювати знання, застосовувати їх у нових умовах і мислити критично.

У підрозділі 1.3 доведено, що розвивальні ігри є ефективним засобом стимулювання інтелектуального розвитку дошкільника. Гра, як провідна діяльність у дошкільному віці, сприяє активізації пізнавальних процесів, розвитку логічного і творчого мислення, формуванню причинно-наслідкових зв'язків, умінню робити вибір, висувати гіпотези, аналізувати ситуації. Розвивальні ігри з логічним змістом, конструктивні, сюжетно-рольові та дидактичні ігри надають можливість формувати навчальні навички в умовах емоційно позитивної діяльності, знижуючи напругу і страх перед труднощами.

Таким чином, теоретичний аналіз літературних джерел засвідчив, що інтелектуальна готовність до навчання в умовах НУШ повинна формуватися комплексно, із врахуванням пізнавальних, мовленнєвих, мотиваційних і комунікативних аспектів. Розвивальні ігри у цьому контексті виступають не лише інструментом інтелектуального збагачення, а й засобом формування позитивного ставлення до навчальної діяльності, що є важливою умовою успішної адаптації дитини до школи.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ РОЗВИВАЛЬНИХ ІГОР

2.1. Педагогічні умови ефективного використання розвивальних ігор для формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання НУШ

Сучасні трансформації освітнього простору України, зумовлені впровадженням Концепції «Нова українська школа», висувають нові вимоги до підготовки дитини до систематичного навчання. Центральним компонентом цієї готовності є *інтелектуальна готовність*, що охоплює розвиток пізнавальних процесів, логічного мислення, здатності до аналізу, узагальнення, порівняння, а також сформованість мотивації до пізнавальної діяльності. Саме ці якості забезпечують успішну адаптацію дитини до нових умов навчання та сприяють становленню її як активного, творчого суб'єкта пізнання.

У сучасній дошкільній педагогіці дедалі більшої актуальності набуває ігровий підхід до формування інтелектуальної готовності, адже гра як провідна діяльність дитини дошкільного віку поєднує емоційне, пізнавальне та соціальне засвоєння досвіду. Розвивальні ігри виступають дієвим педагогічним засобом стимулювання мислення, уваги, пам'яті, уяви, розвитку мовлення та логічних операцій. Водночас їх ефективність залежить не лише від змісту й організації ігор, а й від створення відповідних *педагогічних умов*, які забезпечують повноцінну реалізацію інтелектуального потенціалу гри.

Під *педагогічними умовами* у науковій літературі розуміють сукупність спеціально створених взаємопов'язаних факторів, які забезпечують ефективність педагогічного процесу (О. Савченко, І. Бех, Л. Артемова, К. Крутій, Н. Гавриш та ін.) [28;11]. Для формування інтелектуальної готовності старших дошкільників засобами розвивальних ігор педагогічні умови

виступають організаційно-методичним підґрунтям, що забезпечує досягнення очікуваних результатів – розвиток пізнавальної активності, самостійності, логічного мислення, довільної уваги та готовності до навчальної діяльності.

Отже, визначення, наукове обґрунтування та практичне забезпечення педагогічних умов ефективного використання розвивальних ігор є необхідною передумовою успішного формування інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у Новій українській школі. Саме цим питанням і присвячено даний розділ, у якому розкрито сутність, зміст і взаємозв'язок основних педагогічних умов, що забезпечують результативність процесу інтелектуального розвитку дошкільників у грі.

Вважаємо за необхідне подати опис розроблених педагогічних умов щодо ефективного використання розвивальних ігор для формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання НУШ.

Першою педагогічною умовою запропоновано *«Створення інтелектуально-розвивального ігрового середовища, сприятливого для прояву пізнавальної активності дітей»*.

Інтелектуально-розвивальне ігрове середовище – цілісна система матеріально-просторових, змістових та соціально-психологічних чинників, які забезпечують інтенсивний розвиток пізнавальних процесів, мислення та інтелектуальної ініціативи дитини через ігрову діяльність [25]. Цілеспрямоване створення розвивального ігрового середовища, орієнтованого на формування інтелектуальної активності дитини охоплює:

- забезпечення варіативності ігрових матеріалів, що стимулюють пізнавальні процеси (мислення, пам'ять, увагу, уяву);
- організація середовища відповідно до принципів НУШ (дитиноцентризм, діяльнісний підхід, інтеграція змісту);
- використання ігор з інтелектуальним навантаженням (логічні, проблемно-ситуативні, конструктивні, дидактичні).

Основні складники середовища [41;47]:

1. Предметно-просторове забезпечення: наявність ігрових зон («Куточок логічних ігор», «Математична майстерня», «Ігрова лабораторія спостережень»), різноманітних розвивальних матеріалів, логічних і настільних ігор, конструкторів, наборів для експериментування.

2. **Змістове наповнення:** добір ігор з урахуванням їхнього інтелектуального потенціалу – ігор на порівняння, класифікацію, узагальнення, знаходження закономірностей, моделювання.

3. **Соціально-емоційний компонент:** створення позитивного психологічного клімату, де дитина почувається вільно, має можливість пробувати, помилятися й шукати рішення.

Наведемо педагогічні дії:

1. Створення ігрових ситуацій, що спонукають дітей до активного мислення.

2. Варіювання рівня складності завдань.

3. Забезпечення свободи вибору ігрового завдання відповідно до інтересів дитини.

Очікуваний результат:

Підвищення рівня пізнавальної активності, допитливості, бажання досліджувати; розвиток базових пізнавальних процесів – аналізу, синтезу, узагальнення, уяви [9].

Другою педагогічною умовою вбачаємо *«Інтеграція розвивальних ігор у різні види дитячої діяльності (навчальну, пізнавальну, мовленнєву, художньо-естетичну, ігрову)»*.

Інтелектуальний розвиток дитини є ефективним тоді, коли розвивальні ігри не обмежуються окремими заняттями, а стають органічною складовою всього освітнього процесу [51].

Напрями інтеграції:

Мовленнєва діяльність: використання ігор на розвиток зв'язного мовлення, лексичного запасу, мовних узагальнень (наприклад, «Знайди зайве», «Опиши предмет»).

Математичний розвиток: ігри на логіку, кількісні відношення, просторову орієнтацію («Знайди закономірність», «Хто швидше складе візерунок?»). **Природничий розвиток:** ігри-досліди, «логічні загадки природи», конструкторські завдання.

Художньо-естетична діяльність: використання ігор на розвиток творчого мислення («Домалуй історію», «Що було б, якби...»).

Педагогічні дії:

1. Планування ігор у структурі щоденної діяльності.
2. Поєднання сюжетно-рольових і інтелектуальних ігор як наступних етапів розвитку гри.
3. Використання прийомів проблемного та дослідницького навчання в ігровій формі.
4. Підтримка дитячої допитливості через заохочення питань, міркувань, висновків.

5. Введення ігор у процес спостережень, дослідів, спілкування.

Очікуваний результат:

Формування в дітей цілісного сприймання світу, узгодженого розвитку логічного, образного, причинно-наслідкового мислення; підвищення готовності до інтегрованого навчання у НУШ.

Третьою педагогічною метою пропонуємо *«Педагогічне стимулювання пізнавальної ініціативи та самостійності дошкільників у процесі гри»*.

Інтелектуальна готовність неможлива без розвитку самостійності у пізнавальній діяльності. Тому педагог має створювати умови, які спонукають дитину не просто виконувати завдання, а самостійно шукати способи їх розв'язання.

Основні аспекти стимулювання:

1. **Проблемно-ігрові ситуації:** створення завдань з елементом невідомості («Як допомогти герою знайти шлях?»), що потребують пошуку рішення.

2. Ігри з вибором: надання дитині можливості самостійно обирати завдання, способи дії, матеріали.

3. Евристичні методи: запитання-виклики, мозкові штурми, колективні розв'язання логічних задач.

4. Рефлексія: обговорення результатів, формулювання висновків дітьми («Що ми дізналися?», «Чому так сталося?»).

Педагогічні дії: використання заохочення, підтримки та позитивного зворотного зв'язку; розвиток умінь дітей планувати, прогнозувати, оцінювати свої дії; адання часу і простору для вільного ігрового експериментування.

Очікуваний результат:

Формування пізнавальної самостійності, логічного мислення, умінь діяти за власним планом; розвиток допитливості, ініціативності та інтелектуальної впевненості.

Ефективність використання розвивальних ігор залежить від рівня підготовленості вихователя – його знань про особливості інтелектуального розвитку, умінь добирати ігри відповідно до освітніх цілей і педагогічно керувати ігровим процесом [50] .

Основні напрями роботи з педагогами:

Методичне забезпечення: систематичне ознайомлення з сучасними ігровими технологіями, методиками розвитку критичного і логічного мислення.

Професійне вдосконалення: тренінги, майстер-класи, обмін педагогічним досвідом, створення «банку розвивальних ігор».

Рефлексивна діяльність: аналіз ефективності власних ігор, обговорення труднощів, корекція педагогічних дій.

Індивідуальний підхід: навчання педагогів добирати ігри відповідно до індивідуальних можливостей дітей.

Четвертою педагогічною умовою виділяємо *«Партнерська взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї у використанні розвивальних ігор»*.

Формування інтелектуальної готовності до школи є результатом спільних зусиль вихователів і батьків. Тому важливо створити партнерські стосунки, у межах яких сім'я стає активним учасником освітнього процесу [24].

Основні напрями взаємодії:

Педагогічна просвіта батьків: консультації, тренінги, інформаційні буклети про значення інтелектуальних ігор.

Спільні заходи: сімейні турніри розвивальних ігор, «Ігрові дні родини», творчі виставки логічних завдань.

Домашні завдання-ігри: рекомендації для батьків щодо організації коротких ігор удома (наприклад, ігри на розвиток мислення під час прогулянки чи покупок).

Зворотний зв'язок: обговорення результатів ігрової діяльності дитини, обмін спостереженнями між вихователями і батьками.

Підвищення педагогічної культури батьків, узгодженість виховних впливів, розширення ігрового досвіду дитини поза межами закладу освіти; формування позитивного ставлення сім'ї до ігрового навчання як до важливого чинника підготовки до школи [34].

Таким чином, ефективне використання розвивальних ігор у процесі формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання у НУШ забезпечується комплексом педагогічних умов, які охоплюють:

- створення сприятливого інтелектуального ігрового середовища;
- інтеграцію ігрової діяльності у всі освітні сфери;
- стимулювання пізнавальної самостійності дітей;
- професійну готовність вихователів;
- партнерство з родиною [35;36].

2.2 Критерії, показники та рівні оцінювання інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в умовах використання розвивальних ігор

Інтелектуальна готовність старших дошкільників до навчання характеризується сформованістю пізнавальних процесів, мовленнєвої компетентності, логічного мислення та здатності самостійно застосовувати знання у нових ситуаціях. Розвивальні ігри створюють сприятливі умови для розвитку цих навичок, адже стимулюють увагу, пам'ять, мислення, уяву та соціальну взаємодію [27].

З огляду на це, вважаємо за необхідне подати опис критеріїв та їх показники щодо формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ в умовах використання розвивальних ігор.

1. Когнітивний критерій

Когнітивний критерій оцінювання інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання у школі – це показник, що відображає рівень сформованості пізнавальних процесів дитини (сприймання, уваги, пам'яті, мислення, уяви, мовлення), необхідних для успішного засвоєння навчального матеріалу. У контексті використання розвивальних ігор цей критерій характеризує, наскільки ефективно дитина опановує знання, вміння і способи дії у процесі ігрової діяльності, що стимулює її пізнавальну активність і самостійність мислення.

Показниками вищевказаного критерію відносимо:

1. Рівень розвитку пізнавальних процесів: зосередженість і стійкість уваги під час гри; обсяг і точність пам'яті (здатність запам'ятовувати правила, послідовність дій); спостережливість, уміння помічати закономірності та відмінності.

2. Розвиток мислення: уміння порівнювати, аналізувати, узагальнювати; виявлення причинно-наслідкових зв'язків у ігрових ситуаціях; прояв елементів логічного, символічного та образного мислення.

3. Сформованість елементарних навчальних умінь: здатність слухати й виконувати інструкцію; розуміння навчального завдання, уміння діяти за зразком і самостійно; використання знань у нових ігрових умовах.

4. Пізнавальна мотивація та допитливість: інтерес до розвивальних ігор з навчальним змістом; прагнення знаходити правильні відповіді, пояснювати результати.

Інтерес до нових завдань: дитина охоче бере участь у нових іграх і завданнях, проявляє допитливість.

Ініціативність: пропонує власні способи виконання завдань або змінює порядок дій у грі для досягнення результату.

Допитливість: задає питання, намагається зрозуміти правила та логіку гри, досліджує об'єкти навколо.

Приклад прояву: Дитина під час гри «Лабіринт» самостійно пробує різні шляхи до виходу, пропонує власні варіанти, запитує «А що буде, якщо...?»

Мисленнєві процеси включають увагу, пам'ять, уяву та логічне мислення, які забезпечують здатність дитини аналізувати, порівнювати та робити висновки.

Показники:

Увага: тривалість концентрації на завданні; здатність не відволікатися під час гри.

Пам'ять: відтворення правил, послідовності дій, запам'ятовування об'єктів та понять.

Уява: створення нових образів, варіантів розвитку сюжету гри, фантазування.

Логічне мислення: встановлення причинно-наслідкових зв'язків, порівняння, класифікація предметів, аналіз результатів дій.

Приклад прояву: Дитина грає у гру «Побудуй місто» і запам'ятовує послідовність блоків, передбачає наслідки додавання нових деталей, вигадує історії про мешканців міста.

Рівні сформованості за когнітивним критерієм

Рівень	Характеристика проявів
Високий	Дитина активно проявляє пізнавальну ініціативу, мислить самостійно, легко встановлює логічні зв'язки, застосовує знання у нових ситуаціях гри.
Достатній	Дитина виконує завдання після коротких пояснень, але потребує підтримки у складних моментах; мислить переважно наочно-образно.
Початковий	Увага нестійка, інтерес до розвивальних завдань швидко зникає, дії виконуються механічно, без усвідомлення логіки чи послідовності.

Таким чином, когнітивний критерій є основним показником інтелектуальної готовності дошкільника до шкільного навчання. Він дає змогу визначити, наскільки дитина володіє необхідними пізнавальними вміннями, які формуються, зокрема, у процесі розвивальних ігор, що виступають природним і ефективним засобом стимулювання інтелектуальної активності.

2. Мотиваційно-емоційний критерій

Мотиваційно-емоційний критерій оцінювання інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання – показник, який відображає рівень сформованості у дитини позитивного ставлення до пізнавальної діяльності, бажання вчитися, емоційної стійкості та здатності до саморегуляції у процесі навчально-ігрової взаємодії.

Цей критерій оцінює здатність дитини планувати свої дії, знаходити способи вирішення завдань без допомоги дорослого та використовувати різні стратегії для досягнення результату. Пізнавальна активність відображає бажання дитини досліджувати нове, самостійно шукати інформацію, проявляти ініціативу у процесі навчальної діяльності.

Показники: виконання завдань без допомоги педагога; планування та прогнозування послідовності дій; використання різних стратегій і підходів до розв'язання проблеми.

Приклад прояву: У грі «Склади пазл» дитина самостійно визначає, які елементи підійдуть один до одного, і пробує різні варіанти, поки не складе картинку [14].

Зміст мотиваційно-емоційного критерію

Основні показники:

1. **Навчальна мотивація:** інтерес до пізнавальних ігор та завдань; прагнення дізнаватися нове, ставити запитання; бажання досягати успіху, доводити розпочате до кінця; орієнтація не лише на результат, а й на сам процес діяльності.

Емоційна сфера:

емоційна включеність у гру, позитивні переживання від участі; адекватна реакція на труднощі (старання подолати, а не відмовитись); уміння керувати емоціями (стриманість, здатність чекати черги, співпереживати).

2. **Соціально-емоційна взаємодія:** доброзичливість, готовність до співпраці в ігровій діяльності; прояв емпатії, вміння радіти успіхам інших; дотримання правил, прийняття умов гри та ролі педагога.

Мотиваційно-емоційний критерій є важливим складником інтелектуальної готовності старших дошкільників, оскільки саме він визначає внутрішню готовність дитини приймати нову соціальну роль учня, долати труднощі, отримувати задоволення від пізнання. Розвивальні ігри, будучи емоційно насиченими та природними для дітей цього віку, виступають ефективним засобом формування позитивної навчальної мотивації та емоційної стійкості.

3. Комунікативний критерій

Мовленнєва компетентність важлива для формулювання думок, розуміння завдань, пояснення власних дій і спільної діяльності з однолітками.

Показники: вміння чітко висловлювати свої думки під час гри; формулювання пояснень та аргументації своїх дій; розуміння інструкцій та правил гри, здатність діяти відповідно до них.

Приклад прояву: Під час гри «Розумні задачки» дитина пояснює свій вибір: «Я кладу цю фігурку сюди, бо вона підходить до цієї форми».

Тобто характеризує рівень сформованості **мовленнєвих умінь**, які забезпечують повноцінну участь у навчальній діяльності – розуміння інструкцій, вміння висловлювати власну думку, міркувати, ставити запитання.

Показники: достатній словниковий запас; граматично правильне мовлення; вміння формулювати висновки, узагальнення, пояснення; розуміння завдань, поставлених дорослим.

4. Діяльнісно-рефлексивний критерій

Діяльнісний критерій оцінювання інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання – це показник, який характеризує рівень сформованості в дітей умінь і навичок організовувати, планувати та здійснювати пізнавальну діяльність, діяти цілеспрямовано, усвідомлено, самостійно й результативно, зокрема у процесі розвивальних ігор.

Він відображає перехід дитини від переважно ігрової мотивації до *усвідомленої навчальної діяльності*, що є ключовою ознакою готовності до школи.

Основні показники:

1. **Організаційно-вольові вміння:** вміння зосередитися на завданні, довести його до кінця; здатність діяти за інструкцією, дотримуватися правил гри; вміння планувати власні дії, контролювати їх виконання.

2. **Пізнавально-операційні вміння:** здатність застосовувати набуті знання в нових ігрових або проблемних ситуаціях; вміння знаходити способи розв'язання поставленого завдання; гнучкість мислення, спроби самостійного пошуку правильних рішень.

3. **Самостійність і рефлексія:** прагнення працювати без постійної допомоги дорослого; здатність оцінювати власні дії, помічати помилки й виправляти їх; ініціативність у виборі засобів і способів діяльності.

4. **Ігрова активність (у контексті розвивальних ігор):** активна участь у грі, прийняття правил, розуміння мети; взаємодія з однолітками у спільній діяльності; уміння використовувати гру як засіб досягнення навчального результату.

Цей критерій демонструє здатність дитини переносити набуті знання та навички на нові, нестандартні завдання та адаптуватися до змін.

Показники:

- Перенос знань та стратегій з однієї гри на іншу.
- Застосування раніше засвоєних правил у нових ситуаціях.
- Гнучкість мислення та здатність до адаптації.

Приклад прояву: Дитина, яка навчилася сортувати предмети за кольором, використовує цей навик у грі «Крамниця», де потрібно скласти товари по категоріях.

Інтелектуальна готовність дитини до навчання характеризується рівнем розвитку пізнавальних процесів, мислення, мовлення та здатності застосовувати знання у нових ситуаціях. Для практичного оцінювання доцільно виділити три рівні готовності: **високий, достатній та початковий.**

Подамо характеристику кожного з них.

1. Початковий рівень

Характеристика:

1. Дитина проявляє обмежений інтерес до нових завдань та ігор.
2. Увага нестійка, пам'ять слабо розвинена, забуває правила та послідовність дій.
3. Логічне мислення та уява обмежені; не аналізує завдання самостійно.
4. Виконує завдання лише за допомогою дорослого, не застосовує стратегій.

5. Висловлює думки обмежено або не висловлює, важко розуміє інструкції.

6. Не переносить знання на нові ситуації, адаптація до змін обмежена.

Приклади прояву: Під час гри «Склади пазл» дитина не може визначити, де розташувати деталі без допомоги вихователя.

У грі «Лабіринт» потребує, щоб дорослий підказував кожен крок.

2. Достатній рівень

Характеристика:

Дитина проявляє інтерес до завдань і ігор, але не завжди ініціює дії самостійно.

Увага та пам'ять розвинені частково; запам'ятовує основні правила та послідовність дій з повторенням.

Логічне мислення і уява розвинені частково, аналізує завдання з підтримкою дорослого.

Планує дії частково, застосовує обмежену кількість стратегій.

Висловлює думки частково, потребує допомоги для пояснення дій.

Здатність переносити знання на нові ситуації є, але потребує підтримки дорослого.

Приклади прояву: У грі «Розумні задачки» дитина виконує завдання частково самостійно, іноді пропонує власні рішення після підказки.

У грі «Крамниця» сортує товари за категоріями, коли педагог підказує, куди що покласти.

3. Високий рівень

Дитина активно цікавиться новими завданнями та іграми.

Увага стійка, пам'ять добре розвинена; легко запам'ятовує правила та послідовність дій.

Логічне мислення та уява дозволяють аналізувати, порівнювати та робити висновки самостійно.

Виконує завдання самостійно, застосовує різні стратегії та планує дії.

Висловлює думки чітко, аргументує свої дії, розуміє інструкції.

Легко переносить знання на нові завдання, адаптується до змін, знаходить альтернативні рішення.

Приклади прояву: У грі «Лабіринт» дитина швидко знаходить різні шляхи виходу та пропонує нові стратегії.

У грі «Склади пазл» самостійно визначає порядок деталей і запам'ятовує послідовність для майбутніх завдань.

Комплексне оцінювання інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в умовах використання розвивальних ігор передбачає врахування когнітивного, мотиваційно-емоційного та діяльнісно-рефлексивного критеріїв, які взаємопов'язані й у сукупності забезпечують цілісне уявлення про готовність дитини до шкільного навчання.

Таким чином, усі три критерії утворюють єдину систему показників, що дозволяє всебічно визначити рівень інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання у школі.

Використання розвивальних ігор у цьому процесі виступає ефективним педагогічним засобом, який сприяє гармонійному розвитку пізнавальної, емоційно-вольової та діяльнісної сфер дитини, забезпечуючи плавний і природний перехід від ігрової до навчальної діяльності.

2.3. Ефективність використання розвивальних ігор у формуванні інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання НУШ

Протягом 2024-2025 рр. було здійснено педагогічне дослідження на виявлення ефективності та результативності, впровадженого у його межах комплексного навчально-методичного забезпечення, зорієнтованого на створення освітнього середовища, що значно покращить рівень інтелектуальної готовності дітей до навчання в умовах НУШ.

Метою педагогічного дослідження було визначено експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування інтелектуальної

готовності старших дошкільників до навчання в НУШ засобами розвивальних ігор.

У процесі дослідження було проведено діагностичну бесіду з дітьми старшого дошкільного віку, спрямовану на виявлення рівня сформованості окремих складників інтелектуальної готовності до системного навчання в умовах Нової української школи. Особливу увагу під час бесіди було зосереджено на оцінюванні ефективності включення розвивальних ігор як інструменту активізації пізнавальної діяльності, покращення наочно-образного мислення, формування когнітивних та комунікативних навичок. У бесіді брав участь 41 вихованець старшого дошкільного віку серед них: 20 дітей старшого дошкільного віку контрольної групи (КГ) та 21 респондент експериментальної групи (ЕГ). Констатувальний етап дослідження здійснювався на базі старших груп ЗДО №72 та ЗДО №75.

Кількісні дані, отримані в результаті проведення бесіди з дітьми для наочності і порівняльного аналізу подано у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

**Результати опитування дітей старшого дошкільного віку
на констатувальному етапі експерименту (у %)**

Запитання <	
--	--

Що зайве: м'яч, кубики, кавун?	К-сть	12	11	10	10	
Влітку йде сніг?	%	43	50	57	50	
	К-сть	9	10	12	10	Демонструють прояви гнучкості мислення, але присутня недостатність аргументованості
Я покажу тобі картинку. Подивись уважно (1 хвилину), а потім скажи, що запам'ятав? (див. Додаток А)	%	24	30	76	70	Ті діти, хто мав досвід участі у розвивальних іграх на зосередження уваги, розвиток логіки або мовлення, демонстрували помітно вищі результати. Це свідчить про ефективність цілеспрямованого впливу розвивальних

						х ігор в освітньому процесі ЗДО на розвиток когнітивних функцій.
	К-сть	5	6	16	6	
Уяви, що ти дослідник (-ця), щоб тобі хотілось дослідити?	%	62	75	38	25	У відповідях дітей простежується змістова варіативність: від буденних, конкретних явищ, наприклад, «Чому йде дощ? До фантазійних або абстрактних питань: «Чому ми не можемо жити на інших планетах?» або «Чому не можна постійно їсти морозиво?»
	К-сть	13	15	8	5	
Якщо у тебе складне завдання, то ти	К-сть	21	20	-	-	

намагаєшся виконати його самостійно, чи просиш допомоги у дорослих?	%	100	100	-	-	
Як ти гадаєш, чи потрібно дотримуватись правил гри? Чому?	К-сть	15	15	5	6	
	%	71	75	28	25	
Чи потрібно уважно слухати, щоб не помилитися в грі?	К-сть	11	10	10	10	
	%	53	50	47	50	
У які ігри ти любиш грати, коли хочеш щось нове дізнатись?	К-сть	8	12	13	8	25% опитаних учасників дослідження не визначились з відповіддю
	%	38	60	62	40	
Чи грав(-ла) ти коли-небудь у гру, де треба знайти вихід із лабіринту, скласти картинку, знайти відмінності або класифікувати предмети? Яку гру запам'ятав (-ла)?	К-сть	16	14	5	6	
	%	21	20	24	30	
Якщо ти маєш завдання	К-сть	9	7	12	13	

побудувати вежу з кубиків, що зробиш спочатку?	%	43	35	57	65	
Середній показник		55,63	60,90	38,72	36,36	

У рамках емпіричного дослідження під час опитування у формі бесіди з дітьми старшого дошкільного віку були отримані результати, що свідчать про наявність передумов для формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в умовах Нової української школи. Водночас, виявлено потребу в цілеспрямованому педагогічному супроводі, спрямованому на розвиток логіко-математичного мислення, мовлення, вміння аналізувати інформацію. З'ясовано під час опитування ЕГ та КГ, що частина дітей демонструє розгорнуті відповіді з елементами міркування, тоді як інша - обмежується короткими, неаргументованими судженнями. Також нами було виявлено, що більшість вихованців ЕГ та КГ виявляють позитивне ставлення до ігрової форми діяльності на заняттях у ЗДО. Заразом результати опитування свідчать про фіксування кореляції між активністю дітей під час застосування розвивальних ігор та показниками інтелектуальної готовності до навчання в НУШ, що свідчить про необхідність розробки комплексу розвивальних занять, вправ, ігор.

Формувальний етап науково-педагогічного дослідження було проведено з метою експериментальної перевірки ефективності педагогічних умов формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в Новій українській школі засобами розвивальних ігор.

У межах формувального етапу експерименту здійснювалося впровадження комплексу різнопланових ігор та вправ, спрямованих на активізацію пізнавальної діяльності дітей, розвиток логічного мислення, уваги та здатності до розумових операцій, побудову алгоритмів, регуляції поведінки в навчальних ситуаціях, задля покращення інтелектуальної готовності дітей до навчання в НУШ. Одним з ключових механізмів, що підсилив вмотиваність

вихованців виступило комфортне освітньо-ігрове середовище ЗДО, що забезпечило суттєве підвищення рівня концентрації уваги й залученості кожної дитини до процесу навчання.

Реалізовано та впроваджено першу педагогічну умову - *створення інтелектуально-розвивального ігрового середовища, сприятливого для прояву пізнавальної активності дітей.*

Для оцінювання когнітивного критерію рівня оцінювання інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в умовах використання розвивальних ігор було розроблено систему діагностичних завдань, ігор і вправ, спрямованих на виявлення особливостей пізнавальної діяльності, логічного мислення, здатності до аналізу, узагальнення, порівняння та встановлення причинно-наслідкових зв'язків. Структура завдань передбачала поступове ускладнення змісту, що дало змогу простежити динаміку розвитку інтелектуальних операцій та глибину розумових процесів.

Когнітивний критерій рівня інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання

Завдання №1

Гра «Мандрівка часом»

Програмовий зміст: розвивати причинно-наслідкове мислення, формувати уявлення про час; уміння передбачати наслідки.

Обладнання: серія картинок «До-Під час-Після», пісочний годинник.

Хід гри: Вихователь демонструє дітям серію зображень і пропонує розташувати їх у правильній часовій послідовності. Після цього діти розповідають історію, пояснюючи, чому саме така черговість подій. На другому етапі діти прогнозують альтернативний розвиток ситуації («Що було б, якби...»). (див. Додаток Г).

Завдання №2

Гра «Місто форм і кольорів»

Програмовий зміст: розвивати просторове мислення, розвивати здатність до класифікації; формувати вміння до узагальнення та конструювання.

Обладнання: геометричні фігури з картону, LEGO/конструктор, аркуші із візуальними схемами.

Хід гри:

Діти стають «архітекторами», які мають побудувати частину міста, дотримуючись правил. У кожного з них є схема, де зображено червоний квадрат - це будинок, синє коло - водойма, зелений трикутник – парк. Діти мають розмістити конструктор таким чином, щоб відтворити зображення зі схеми (див. Додаток Г). Ускладненням є використання умовних позначень, за якими потрібно створити власну схему.

Мотиваційно-емоційний критерій рівня інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання

Завдання 1

Гра «Хмаринка ідей»

Програмовий зміст: розвивати асоціативне мислення, креативність, вміння встановлювати зв'язки між об'єктами.

Обладнання: фліпчарт.

Хід гри:

Вихователька обирає слово, наприклад, «Сонце». Діти за 2-3 хвилини мають назвати слова, що «дружать» із цим поняттям (наприклад: тепло, квіти, прогулянка тощо). Потім обґрунтовують зв'язок і свій вибір і створюють власну міні-історію. Потім вихователь пропонує створити «Хмаринку» із тих слів, які назвали діти.

Завдання №2

Гра «Маленькі слідопити»

Програмовий зміст: розвивати логічне мислення, спостережливість, уміння класифікувати об'єкти за кольором і функцією.

Хід гри:

1. Вихователь: У нашій кімнаті зник жовтий предмет, який допомагає нам малювати. Знайдіть його!
2. Діти шукають на зображенні відповідний предмет, описують його колір, форму, функцію.
3. Потім вихователь ускладнює завдання: «Знайдіть щось червоне, що може бути м'яким».
4. Рефлексія - коротке групове узагальнення: «Які кольори найчастіше зустрічалися? Який настрій має наша кімната?»

Друга педагогічна умова полягала у *інтеграції розвивальних ігор у різні види дитячої діяльності (навчальну, пізнавальну, мовленнєву, художньо-естетичну, ігрову).*

Комунікативний критерій рівня інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання

Гра «Розфарбуй настрій»

Програмовий зміст: розвивати дрібну моторику, повторити кольори, навчити класифікувати емоції, розвивати мовлення.

Обладнання: малюнки персонажів із різними емоціями.

Хід гри:

1. Діти обирають із запропонованих героя за настроєм, наприклад, сумного котика або веселу пташку. (див. Додаток Г)
2. Розфарбовують так, щоб кольори передавали емоцію.
3. Пояснюють: «Я зробив його рожевим, бо хочу, щоб він став усміхненим.

Завдання №2**Гра «А що, якби»**

Програмовий зміст: розвивати мислення, уяву; формувати вміння вибудовувати алгоритми дій.

Хід гри:

Вихователь нагадує дітям про вище природи або правило, яке вони вивчали нещодавно на заняттях. Наприклад, «вдень світить сонце».

1. Вихователь пропонує нелогічну чи фантастичну зміну цього явища, ставлячи запитання: «А що було б, якби...»

2. Діти по черзі висловлюють свої ідеї.

3. Вихователь допомагає дітям будувати алгоритми: «Якщо, то...»:

Приклад: Якщо сонце світить вночі, то не буде темно. Якщо на вулиці вночі не буде темно, то ми не знатимемо, коли лягати спати. Якщо діти не спатимуть, то вони будуть втомлені та... (діти продовжують). А що було б, якби всі домашні тварини раптом заговорили людськими голосами? (діти висловлюють думки)

Принагідно буде зазначити, що третьою педагогічною умовою розглянуто *-педагогічне стимулювання пізнавальної ініціативи та самостійності дошкільників у процесі гри.*

Проблемно-ігрова ситуація

«Хто загубився?»

Програмовий зміст: розвивати логічне мислення, вміння аналізувати та порівнювати предмети за ознаками; формувати навички висування припущень і пошуку шляхів розв'язання проблеми; розвивати мовлення, уяву, пізнавальний інтерес; виховувати доброзичливість, уміння співпрацювати.

Обладнання: маленький рюкзачок або торбинка; предмети-підказки (пір'їнка, жолудь, камінчик, шматочок кори тощо); іграшкові тварини (Їжачок, Білочка, Пташка); карта-схема лісу (намальовані дерево, річка, хатинка, доріжки); нитки або стрічки для прокладання шляху.

Очікувані результати: Діти проявляють активність у пізнавальній діяльності, вчаться ставити запитання, робити припущення, знаходити логічні зв'язки між предметами; розвивають уміння працювати в команді, аргументувати свої думки, робити висновки. Формується інтерес до дослідження та позитивне емоційне ставлення до пошукової діяльності.

Хід: 1. У групі вихователька знаходить маленький рюкзачок. Показує дітям і запитує вихованців: «Погляньте, діти, що це? Хто міг його залишити? І як допомогти власнику знайти дорогу додому?»

2. Діти розглядають предмети в рюкзачку, висувають припущення: кому можуть належати пір'їнка, жолудь чи камінчик. Вихователька фіксує всі думки, заохочує дітей пояснювати свої припущення.

3. Діти отримують картки зі «слідами» різних тварин і мають знайти ті, які могли залишити можливі власники рюкзака. Обговорюють, кому вони належать.

4. Вихователька розкладає карту лісу. Завдання дітей - провести ниточку-доріжку від дерева до будиночка, не перетинаючи річку та каміння. У процесі гри діти обговорюють, як тваринка могла мандрувати, що їй могло завадити.

5. На завершення «з'являється» власник рюкзачка - іграшковий Їжачок (або Пташка). Він дякує дітям за допомогу й каже: «Тепер я знову вдома, бо ви вмієте думати, шукати та не здаватись!»

Завдання №2

Гра «Поміркуй і обери»

Програмовий зміст: Розвиток логічного мислення; розвивати вміння класифікувати предмети.

Обладнання: набір дидактичних карток із зображеннями.

Хід гри:

1. На столі/килимку розкладається набір карток із зображеннями. Вихователька називає ознаку, наприклад - *Солодке* (діти збирають усі картки, де на їх погляд, зображено щось солодке).

2. Потім: *Ознака – Їжа* (діти збирають їстівне).

3. Вихователька збирає 3-4 різні картки (наприклад, телефон, автобус, телевізор) і просить дітей придумати для них спільну ознаку/категорію, яка їх об'єднує (наприклад, електрика або сучасні речі).

4. Ускладнення: використання двох ознак одночасно: «Знайдіть те, що зеленого кольору і неїстівне». (див. Додаток Г).

Діяльнісно-рефлексивний критерій рівня інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання

Завдання №1

Гра «Світлофор»

Програмовий зміст: навчити дітей оцінювати свої дії, формувати елементи критичного мислення.

Обладнання: аркуші А4 - червоний, жовтий, зелений.

(див. Додаток Г).

Хід гри:

1. Вихователь ставить ряд запитань, наприклад: «Чи можна гратися біля дороги?»
2. Діти піднімають кольорову картку:
 - Зелена - «Так, безпечно»
 - Жовта - «Іноді, але обережно»
 - Червона - «Ні, небезпечно»
3. Після кожного вибору коротке обговорення: «Чому саме так необхідно вчинити, а не інакше?».
4. Наприкінці гри діти складають власні правила безпечного дня.

Завдання №2

Гра «Фото-детектив»

Програмовий зміст: формувати логічне мислення; розвивати увагу спостережливості; розвивати мовлення.

Хід гри: Вихователь показує зображення з побутовою сценою, де є дрібні неточності. Діти мають знайти їх і пояснити, що не так. (див. Додаток Г).

До комплексу педагогічних умов долучено четверту педагогічну умову - *партнерська взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї у використанні розвивальних ігор.*

У межах формувального етапу експериментального дослідження було ініційовано та реалізовано практичну зустріч, орієнтовану на педагогів дошкільної освіти та батьків вихованців закладу дошкільної освіти, на тему: «Формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в умовах Нової української школи засобами розвивальних ігор». Захід був структурований як комплексна платформа для обміну науково-методичними знаннями, демонстрації інноваційних практик та консолідації педагогічних підходів щодо формування інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку. Методична спрямованість зустрічі передбачала підвищення психолого-педагогічної компетентності учасників освітнього процесу та ознайомлення з сучасними інструментами і методами стимулювання розумових операцій.

У контексті сучасних тенденцій реформування національної системи освіти та реалізації засад Концепції Нової української школи, проблема формування інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання набуває особливої теоретико-практичної ваги.

Наукова логіка проведеного дослідження ґрунтувалася на системному підході, який передбачав виокремлення та наукове обґрунтування комплексу критеріїв, що відображають різнобічну структуру інтелектуальної готовності. Зокрема, у межах експерименту було визначено п'ять провідних критеріїв: когнітивний, мотиваційно-емоційний, комунікативний, діяльнісно-рефлексивний. Кожен із них розкривав певний аспект розвитку інтелектуальної сфери дошкільника, а їх взаємозв'язок забезпечував цілісність оцінювання динаміки формування інтелектуальної готовності до шкільного навчання.

Організація експериментального дослідження здійснювалася згідно логіки науково обґрунтованої педагогічної інтервенції, спрямованої на стимулювання мисленнєвої активності, формування вміння самостійно аналізувати інформацію, робити висновки, узагальнювати інформацію тощо.

Зазначимо, що для забезпечення об'єктивності та валідності результатів, а також фіксації кількісних змін було виокремлено три рівні сформованості досліджуваного феномена: високий, достатній та початковий. Така градація дала змогу відобразити не лише загальні тенденції розвитку, а й специфіку індивідуальних зрушень у процесі педагогічної взаємодії.

На прикінцевому етапі дослідження, з метою визначення динаміки якісних і кількісних змін, було здійснено повторний зріз сформованості інтелектуальної готовності за спеціально розробленим діагностичним інструментарієм. Отримані емпіричні дані стали основою для подальшого порівняльного аналізу, який дозволив простежити ефективність впроваджених педагогічних умов, виявити тенденції зростання пізнавальної активності та розширення інтелектуального потенціалу дітей старшого дошкільного віку.

Для повноти наукового аналізу подальше представлення результатів здійснено відповідно до визначених критеріїв та показників інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в Новій українській школі. Кількісні результати за когнітивним критерієм наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Рівні ефективності застосування розвивальних ігор у формуванні інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання НУШ за когнітивним критерієм на формуальному етапі експерименту (у %)

Показники Група		Рівні					
		Високий		Достатній		Початковий	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Дитина активно проявляє пізнавальну ініціативу;	%	50	40	14	25	36	35
	К-сть	11	8	3	5	7	7
	%	48	30	10	20	42	50

Мислить самостійно;	К-сть	10	6	2	4	9	10
Вихованець легко встановлює логічні зв'язки;	%	60	35	8	25	32	40
	К-сть	13	7	2	5	6	8
Дитина застосовує знання у нових ситуаціях гри	%	67	30	15	40	18	30
Середній показник		56,25	33,75	11,75	27,5	32	38,75

Аналіз динаміки рівнів ефективності застосування розвивальних ігор у формуванні інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ на формувальному етапі наукового дослідження за когнітивним критерієм наочно представлений на рис. 2.1

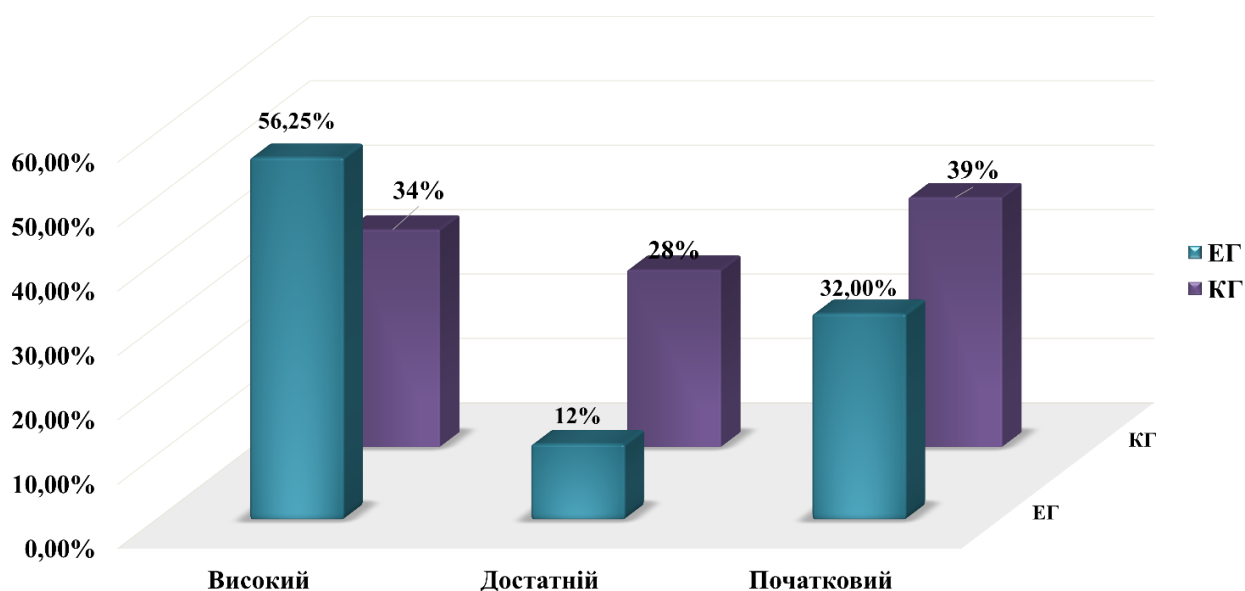


Рис. 2.1. Оцінка рівнів ефективності застосування розвивальних ігор у формуванні інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ за когнітивним критерієм на формувальному етапі експерименту (у %)

Отримані результати засвідчили позитивні зміни у сформованості пізнавальних процесів, які становлять зміст когнітивного критерію інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в НУШ. Дошкільники продемонстрували істотне розширення знань про предмети і явища, уміння встановлювати логічні зв'язки між ними, узагальнювати, класифікувати за істотними ознаками. Спостерігається зростання рівня розвитку мисленнєвих операцій - аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення.

Після цілеспрямованого використання системи розвивальних ігор діти виявляли підвищений інтерес до пізнавальної діяльності, демонстрували стійкість уваги, здатність послідовно діяти відповідно до визначеної мети. Вони стали більш уважними до умов завдання, частіше пропонували власні способи його розв'язання, аргументували вибір, що свідчить про зростання рівня інтелектуальної самостійності.

Процес узагальнення одержаних результатів на прикінцевому етапі експерименту за показниками вищезначеного критерію дозволив отримати такі показники: встановлено, що високий рівень діагностовано у 56,25% вихованців ЕГ, тоді як у КГ цей показник склав 33,75%, водночас достатній рівень було зафіксовано у 11,75% вихованців ЕГ, що менше, ніж у КГ, де цей показник становив 27,50%, а початковий рівень спостерігається у 32% ЕГ, на противагу КГ, де цей показник склав 38,75%.

Результати кількісного аналізу отриманих даних, що характеризують динаміку розвитку мотиваційно-емоційного критерія інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в Новій українській школі, на формувальному етапі експериментального дослідження відображено у таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Рівні ефективності застосування розвивальних ігор у формуванні інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ

**за мотиваційно-емоційним критерієм
на формувальному етапі експерименту (у %)**

Показники Група		Рівні					
		Високий		Достатній		Початковий	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Дитина виконує завдання без допомоги педагога;	%	63	44	17	9	20	46
	К-сть	13	9	4	2	4	9
Дитина може спланувати та спрогнозувати послідовність дій;	%	62	50	15	35	23	15
	К-сть	13	10	3	7	5	3
Дитина використовує різні стратегії і підходи до розв'язання проблеми	%	53	32	22	35	25	33
	К-сть	11	6	5	7	5	7
Середній показник		45,33	42	18	26,33	22,66	31,33

За показником «Дитина виконує завдання без допомоги педагога» емпіричні дані свідчать про те, що високий рівень сформованості зафіксовано у 63% вихованців експериментальної групи і 44% дітей контрольної групи. Достатній рівень спостерігався у 17% ЕГ та 9% КГ, тоді як початковий рівень проявився у 20% респондентів ЕГ і 40% КГ, що вказує на значну перевагу дітей, охоплених цілеспрямованим педагогічним впливом, у здатності до самостійного виконання завдань.

За показником «Дитина може спланувати та спрогнозувати послідовність дій» високий рівень спостерігався у 62% дітей ЕГ і 50% КГ. Достатній рівень зафіксовано у 15% ЕГ та 35% КГ. Аналізуючи прикінцеві

показники відзначимо, що на формувальному етапі дослідження початковий рівень мав місце у 23% ЕГ і 15% КГ респондентів. Ці дані свідчать про суттєву динаміку формування умінь структурованого мислення та прогностичного аналізу дій у старших дошкільників під впливом розвивальних ігор.

Щодо показника «Дитина використовує різні стратегії і підходи до розв’язання проблеми», високий рівень переважає 53% дітей ЕГ і 32% КГ. Достатній рівень притаманний 22% ЕГ та 35% КГ, а початковий рівень властивий 25% вихованців ЕГ і 33% КГ. Така динаміка свідчить про зростання когнітивної гнучкості, здатності до варіативного підходу в освітньо-пізнавальній діяльності та готовності до самостійного вибору оптимальної стратегії розв’язання завдань.

Ступінь розвитку мотиваційно-емоційного критерія інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в умовах Нової української школи на формувальному етапі експериментального дослідження подано на рис. 2.2., що демонструє розподіл показників за високим, достатнім та початковим рівнями.

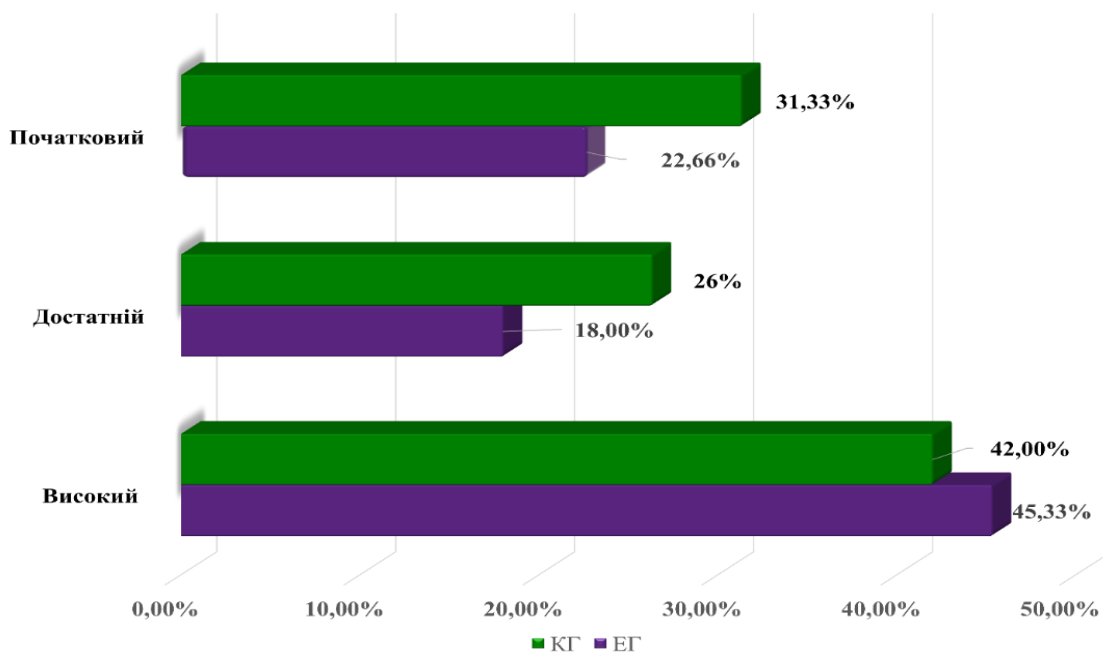


Рис. 2.2. Оцінка рівнів ефективності застосування розвивальних ігор у формуванні інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в

НУШ за мотиваційно-емоційним критерієм на формувальному етапі експерименту (у %)

Таблиця 2.5

Рівні ефективності застосування розвивальних ігор у формуванні інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання НУШ за комунікативним критерієм на формувальному етапі експерименту (у %)

Показники Група		Рівні					
		Високий		Достатній		Початковий	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Вміє чітко висловлювати свої думки під час гри;	%	43	37	28	14	29	50
	К-сть	9	7	6	3	6	10
Формулює пояснення та аргументацію своїх дій	%	65	32	13	37	22	31
	К-сть	14	6	3	7	4	7
Розуміє інструкції та правила гри, здатна діяти відповідно до них.	%	60	36	20	13	20	51
	К-сть	13	7	4	3	4	10
Середній показник		56	35	20,33	21,33	23,66	44

За показником «Вміє чітко висловлювати свої думки під час гри» встановлено таке співвідношення рівнів сформованості відповідного показника: високий рівень продемонстрували 43% вихованців ЕГ та 37% дітей КГ; достатній рівень зафіксовано у 28% дітей ЕГ і 14% КГ; початковий рівень - відповідно у 29% ЕГ та 50% КГ. Отримані дані свідчать про значно вищий рівень аналітико-синтетичних процесів у респондентів ЕГ, що виражається у

їхній здатності логічно структурувати мовлення та аргументувати власні міркування під час ігрової діяльності.

За показником «Формулює пояснення та аргументацію своїх дій» виявлено таку динаміку: високий рівень за результатами дослідження оволодіння вищезазначеним показником зафіксовано у 65% ЕГ та 32% КГ здобувачів дошкільної освіти; достатній рівень - у 13% ЕГ і 37% КГ вихованців ЗДО; початковий рівень характерний 22% ЕГ та 31% КГ.

За показником «Розуміє інструкції та правила гри, здатна діяти відповідно до них» отримані дані дають підстави констатувати: високий рівень визначено у 60% дітей ЕГ та 36% КГ. Натомість достатній рівень засвідчено у 20% ЕГ і 13% КГ дітей старшого дошкільного віку; початковий рівень простежується у 20% ЕГ та 51% КГ дітлахів відповідно.

Дослідження середнього значення показників комунікативного критерію на формувальному етапі експерименту засвідчило чітко виражену диференціацію між досліджуваними групами. У ЕГ високий рівень було зафіксовано у 56% дітей, тоді як у КГ цей показник становив лише 35%. Достатній рівень продемонстрували 20,33% вихованців ЕГ та 21,33% КГ. Початковий рівень зберігся у 23,66% здобувачів дошкільної освіти ЕГ та 44% вихованців, що перебували в КГ. Отримані результати підтверджують стійку перевагу ЕГ та вказують на результативність застосованих розвивальних ігор як педагогічного засобу, здатного посилювати становлення інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в Новій українській школі.

Динаміку сформованості комунікативного критерію інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ, отриману внаслідок цілеспрямованого застосування комплексу розвивальних ігор, подано на рис.

2.3. Графічне відтворення емпіричних даних дає змогу простежити поступове зростання частки дітей із високим та достатнім рівнями, що свідчить про ефективність упроваджених ігрових технологій у підсиленні механізмів, необхідних для успішного входження дитини в освітній простір НУШ.

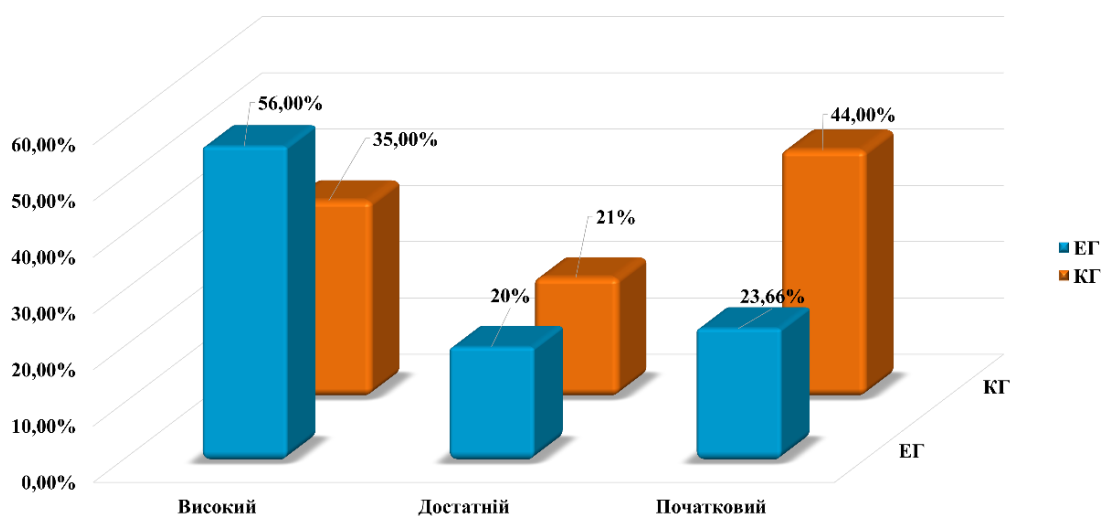


Рис. 2.3. Оцінка рівнів ефективності застосування розвивальних ігор у формуванні інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ за комунікативним критерієм на формувальному етапі експерименту (у %)

Аналіз кількісних даних, що відображають ефективність використання засобів розвивальних ігор у формуванні інтелектуальної готовності старших дошкільників за діяльнісно-рефлексивним критерієм відображено у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Рівні ефективності застосування розвивальних ігор у формуванні інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ за діяльнісно-рефлексивним критерієм на формувальному етапі експерименту (у %)

Показники Група	Рівні					
	Високий		Достатній		Початковий	
	EG	KG	EG	KG	EG	KG

Дитина активно цікавиться новими завданнями та іграми.	%	57	43	27	12	16	44
	К-сть	12	9	6	3	4	8
Увага стійка, пам'ять добре розвинена; легко запам'ятовує правила та послідовність дій.	%	70	30	15	10	15	60
	К-сть	14	6	3	2	4	12
Виконує завдання самостійно, застосовує різні стратегії та планує дії.	%	63	47	24	16	14	40
	К-сть	13	9	5	3	3	8
Логічне мислення та уява дозволяють аналізувати, порівнювати та робити висновки самостійно.	%	67	36	17	30	16	34
	К-сть	14	7	4	6	3	7
Легко переносить знання на нові завдання,	%	57	42	23	45	20	13
	К-сть	12	8	5	9	4	3

адаптується до змін, знаходить альтернативні рішення.							
Висловлює думки чітко, аргументує свої дії, розуміє інструкції.	%	68	40	10	21	22	39
	К-сть	14	8	2	4	5	8
Середній показник		63,66	24,50	19,33	22,33	17,16	38,33

Формувальний етап експериментального дослідження дозволив провести комплексну оцінку рівня оволодіння діяльнісно-рефлексивним критерієм, що є важливим для інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в умовах Нової української школи.

За показником «Дитина активно цікавиться новими завданнями та іграми» високий рівень прояву зафіксовано у 57% вихованців ЕГ та 43% КГ; достатній рівень притаманний 27% ЕГ і 12% КГ; початковий рівень було зафіксовано у 16% ЕГ і 44% КГ вихованців.

За показником «Увага стійка, пам'ять добре розвинена; легко запам'ятовує правила та послідовність дій» високого рівня досягли 70% ЕГ порівняно з КГ, де цей показник склав 30%; достатній - 15% ЕГ та 10% КГ. Аналіз даних показав, що початковий рівень переважав у 15% ЕГ і 60% КГ учасників експерименту.

За показником «Виконує завдання самостійно, застосовує різні стратегії та планує дії» високий рівень відмічено у 63% ЕГ і 47% КГ респондентів. У свою чергу достатній достатній рівень продемонструвало 24% вихованців ЕГ та 17% КГ; початковий рівень склав 3% ЕГ і 8% КГ.

За показником «Логічне мислення та уява дозволяють аналізувати, порівнювати та робити висновки самостійно» високий рівень досягли 67% дітей ЕГ і 36% КГ; достатній - 17% ЕГ та 30% КГ; початковий - 16% ЕГ і 34% КГ учасників вибірки..

За показником «Легко переносить знання на нові завдання, адаптується до змін, знаходить альтернативні рішення» високий рівень встановлено у 57% ЕГ і 42% КГ; достатній рівень продемонстрували 23% ЕГ та 45% КГ учасників дослідження. У решти досліджуваних, що склали 20% ЕГ і 13% КГ респондентів спостерігався початковий рівень.

За показником «Висловлює думки чітко, аргументує свої дії, розуміє інструкції» високий рівень було зафіксовано у значної частини учасників науково-педагогічного дослідження, що склали 68% ЕГ і 40% КГ; достатній - у 10% ЕГ та 21% КГ дітей; початковий – у 22% ЕГ і 39 % КГ осіб, що брали участь у дослідженні.

Відображення зазначених результатів подано на рис. 2.4., де представлено рівні сформованості діяльнісно-рефлексивного критерія у респондентів ЕГ та КГ, що дає змогу візуально інтерпретувати відмінності між групами, а також простежити узгодженість отриманих показників.

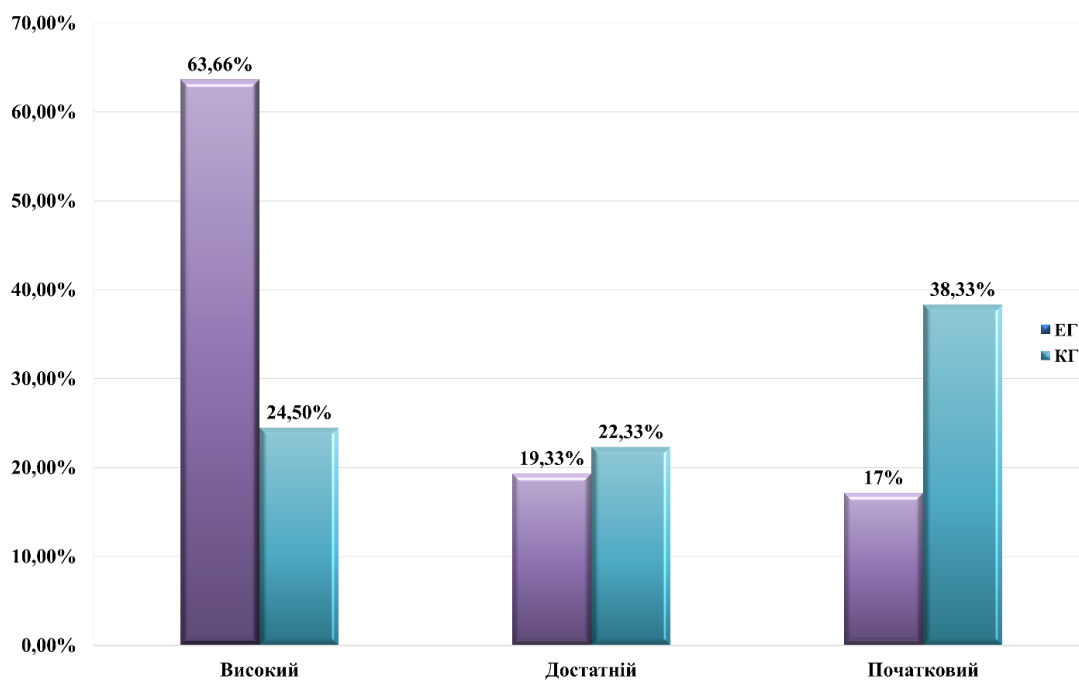


Рис. 2.4. Оцінка рівнів ефективності застосування розвивальних ігор у

формуванні інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ за діяльнісно-рефлексивним критерієм на формувальному етапі експерименту (у %)

З огляду на комплексність досліджуваної проблематики, доцільним виявилось створення порівняльної таблиці середніх значень рівнів ефективності застосування розвивальних ігор у формуванні інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання НУШ за всіма критеріями, установленими на формувальному етапі експерименту. Зведені дані представлені в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Рівні ефективності застосування розвивальних ігор у формуванні інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ за всіма критеріями на формувальному етапі експерименту (у %)

Критерії	Рівні					
	Високий		Достатній		Початковий	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Когнітивний	56,25	33,75	11,75	27,50	32	38,75
Мотиваційно-емоційний	45,33	42	18	26,33	22,66	31,33
Комунікативний	56	35	20,33	21,33	23,66	44
Діяльнісно-рефлексивний	63,66	29,50	19,33	26,33	17	44,17
Середній показник	55,31	33,81	17,35	24,37	23,87	38,10

На прикінцевому етапі педагогічного експерименту виявлено статистично значущу позитивну динаміку формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ під впливом розвивальних ігор.

За когнітивним критерієм високий рівень засвідчили 56,25% дітей ЕГ проти 33,75% КГ. Частка достатнього рівня в ЕГ становила 11,75%, тоді як у КГ – 27,50%. Початковий рівень у 32% дошкільників ЕГ та 38,75% КГ.

За мотиваційно-емоційним критерієм високий рівень виявлено у 45,33% дітей ЕГ і у 42% КГ. Достатній рівень зафіксовано у 18% учасників ЕГ та 26,33 % КГ. Початковий рівень притаманний 22,66% респондентів ЕГ та 31,33% КГ, що свідчить про значну різницю у опануванні показників критерію.

Показники комунікативного критерію також демонструють переконливі розбіжності: високий рівень засвідчили 56% учасників дослідження ЕГ та 35% КГ; достатній – 20,33% ЕГ та 21,33% КГ майбутніх першокласників відповідно; початковий рівень – 23,66 % ЕГ проти 38,33 % КГ дітей.

За діяльнісно-рефлексивним критерієм демонструють високий рівень оволодіння, 63,66% вихованців ЕГ і лише 29,50% КГ. Достатній рівень становив 19,33% у ЕГ та 26,33% у КГ дітей, тоді як початковий рівень – 17,16% ЕГ та 44,17% КГ відповідно.

Подано узагальнювальну діаграму, що відображає середні значення рівнів ефективності застосування розвивальних ігор у формуванні інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ за всіма критеріями, встановленими на формувальному етапі експерименту на рис. 2.5.

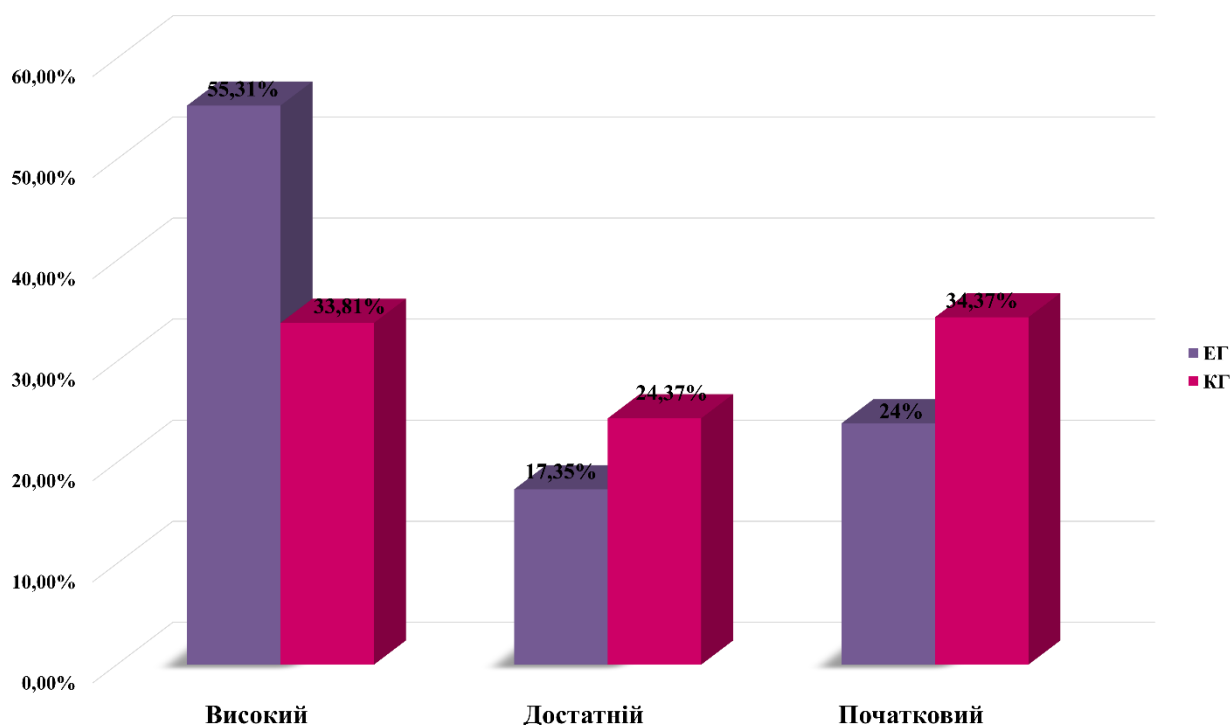


Рис. 2.5. Середні значення рівнів ефективності застосування розвивальних ігор у формуванні інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ за всіма критеріями на формувальному етапі експерименту (у %)

Принагідно буде зазначити, що старший дошкільний вік є критично важливим періодом для розвитку інтелектуальної готовності дітей до подальшого навчання у початковій школі, оскільки саме на цьому етапі закладаються базові механізми самостійного мислення, планування та рефлексії, необхідні для успішної адаптації до системи навчання в НУШ [30]. Емпіричне дослідження засвідчило, що системне застосування розвивальних ігор сприяє статистично значущому підвищенню рівнів сформованості інтелектуальної готовності старших дошкільників. Аналіз отриманих даних свідчить про високу ефективність визначених педагогічних умов у формуванні інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в Новій українській школі.

Проведені діагностичні зрізи, що ґрунтувалися на експериментальних даних та сучасних наукових теоріях надали переконливі докази ефективності обраних методів, форм, засобів та стратегій, що підтверджують їхню

практичну доречність в умовах застосування у просторі закладів дошкільної освіти.

Висновки до другого розділу

У другому розділі подано ретельний аналіз процесу експериментального дослідження формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ засобами розвивальних ігор. Такий підхід дав змогу уточнити методологічні положення дослідження й підтвердити їхню дієвість на практиці. Науковий підхід покликаний окреслити методологічні основи формування необхідних навичок для інтелектуального розвитку дітей виявлення, як саме ігрова діяльність впливає на інтелектуальний розвиток вихованців ЗДО старшого дошкільного віку.

До формувального етапу експерименту було залучено репрезентативну вибірку - 41 старший дошкільник.: 20 дітей старшого дошкільного віку контрольної групи (КГ) та 21 респондент експериментальної групи (ЕГ), що дозволило здійснити порівняльний аналіз динамічних зрушень під впливом спеціально створених педагогічних умов.

З метою отримання об'єктивних даних для подальшого проведення дослідження на констатувальному етапі було проведено вхідне діагностування на виявлення рівня сформованості окремих складників інтелектуальної готовності до системного навчання в умовах Нової української школи та здійснено системний аналіз отриманих показників.

Ключовим компонентом науково-педагогічного дослідження було впровадження педагогічних умов ефективного використання розвивальних ігор, а також розробка критеріїв, показників та рівнів інтелектуальної готовності.

Чітко визначені критерії, показники та рівні ефективності застосування розвивальних ігор у процесі у процесі дошкільного навчання дітей дали змогу здійснити об'єктивну оцінку стану інтелектуальної готовності вихованців

репрезентативних груп ЗДО й заклали основу для подальшого відстеження динаміки її розвитку під впливом педагогічних умов.

У контексті сучасних освітніх пріоритетів отримані дані стали підґрунтям для подальшого вдосконалення технології ігрової взаємодії у системі дошкільної освіти.

Результати формувального етапу однозначно засвідчили: системне застосування розвивальних ігор, вибудоване відповідно до означених педагогічних умов, забезпечує статистично значуще підвищення рівнів інтелектуальної готовності старших дошкільників до подальшого навчання в НУШ. Отримані емпіричні дані підтверджують результативність імплементації розроблених вправ, занять, ситуативних завдань: визначені критерії відображають зміни; інструментарій забезпечує надійність, а педагогічні умови демонструють високий потенціал у контексті реалізації вимог НУШ. Експериментальне дослідження дозволяє стверджувати, що поставлені завдання виконано повною мірою, а концепція формувального впливу довела свою результативність.

Водночас отримані результати не вичерпують усіх аспектів означеної проблематики. Вони відкривають перспективи для розширення дослідження у напрямках удосконалення ігрових технологій, детального вивчення інтелектуального розвитку дошкільників та пошук і вдосконалення нових способів взаємодії у розвивальному ігровому середовищі.

ВИСНОВКИ

У розрізі кваліфікаційної роботи здійснено комплексне теоретико-методологічне осмислення проблеми формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ засобами розвивальних ігор, що дозволило виокремити структурні компоненти інтелектуальної готовності, встановити, критерії її оцінювання та визначити педагогічні умови і механізми впливу розвивальних ігор на розвиток тих компетентностей, які є необхідними для успішного початку навчання дитини в умовах НУШ.

1. На основі аналізу науково-методичної літератури вивчено стан розроблення проблеми та конкретизовано сутність основних понять дослідження.

Встановлено, що незважаючи на численну кількість наукових розвідок, присвячених проблемі формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ засобами розвивальних ігор, а також розвитку методичних підходів щодо використання ігрової діяльності як засобу навчання, досі залишаються невирішеними низка питань, що стосуються визначення структурних компонентів інтелектуальної готовності, відсутності єдиних критеріїв її оцінювання, недостатньої розробленості механізмів впливу розвивальних ігор на пізнавальні процеси дітей старшого дошкільного віку. Доведено необхідність обґрунтування педагогічних умов і методичних підходів, які забезпечують ефективне формування інтелектуальної готовності старших дошкільників у контексті Нової української школи.

2. З'ясовано сутність і структуру інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку у контексті вимог Нової української школи.

Системний аналіз наукових джерел дозволив виокремити сутність та структурні компоненти інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку в умовах Нової української школи. Встановлено, що інтелектуальна готовність включає: когнітивний (пізнавальний), логіко-інтелектуальний, мовленнєвий, емоційно-вольовий, мотиваційний, особистісно-рефлексивний компоненти, які взаємопов'язані та забезпечують цілісну підготовку дитини до подальшої освітньої діяльності. Кожен із зазначених компонентів характеризується специфічними проявами: когнітивний – орієнтація в причинно-наслідкових зв'язках; елементарні математичні уявлення: кількість, форма, величина, просторові та часові уявлення; мотиваційний - початкова сформованість цілеспрямованості та наполегливості у досягненні результату; логіко-інтелектуальний – формування інтелектуальних дій: планування, прогнозування результатів, перевірка правильності; мовленнєвий - уміння ставити запитання,

підтримувати діалог тощо, тобто формування елементарної комунікативної компетентності дошкільника до навчання; емоційно-вольовий - вольові зусилля у виконанні завдань, навіть якщо вони складні або не одразу цікаві.

особистісно-рефлексивний - здатність розпізнавати свої успіхи/невдачі, причини результату.

3. Розроблено критерії, показники та рівні формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ засобами розвивальних ігор.

У межах дослідження здійснено розробку критеріїв оцінювання інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ в умовах використання розвивальних ігор. Виокремлено чотири ключових критерії: когнітивний, мотиваційно-емоційний, діяльнісно-рефлексивний та комунікативний, для кожного з яких визначено конкретні показники, що дозволяють об'єктивно фіксувати рівень розвитку відповідних складових інтелектуальної готовності. Рівні сформованості - початковий, достатній і високий встановлено на основі ґрунтовного аналізу кожного показника, що забезпечує точну та репрезентативну оцінку прогресу дітей старшого дошкільного віку шляхом імплементації засобів розвивальних ігор в освітньо-виховний процес ЗДО.

4. Виявлено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність запропонованих педагогічних умов щодо формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ засобами розвивальних ігор в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.

У результаті дослідження здійснено комплексне теоретичне осмислення та апробацію запропонованих педагогічних умов, спрямованих на формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ засобами розвивальних ігор. До педагогічних умов було віднесено: створення інтелектуально-розвивального ігрового середовища, сприятливого для прояву пізнавальної активності дітей; інтеграція розвивальних ігор у різні види

дитячої діяльності (навчальну, пізнавальну, мовленнєву, художньо-естетичну, ігрову); педагогічне стимулювання пізнавальної ініціативи та самостійності дошкільників у процесі гри; партнерська взаємодія закладу дошкільної освіти і сім'ї у використанні розвивальних ігор

Експериментальна перевірка реалізована в умовах освітнього процесу закладу дошкільної освіти, що дозволило верифікувати дієвість обраних підходів і встановити закономірності підвищення рівнів інтелектуальної готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання в НУШ.

Науково-педагогічне дослідження передбачало впровадження спеціально розробленого комплексу розвивальних ігор у практичну діяльність старших дошкільників. Цей комплекс ігор, вправ і завдань був систематизований за напрямками програми розвитку дітей, яка впроваджена у стінах ЗДО, що брали участь у дослідженні. Це забезпечило цілісність і диференційованість педагогічного впливу. Впровадження здійснювалося у щоденну освітню діяльність закладу дошкільної освіти, що створювало умови для активного засвоєння навчального матеріалу, а також розвитку наочно-образного та логічного мислення і формування початкових навичок планування та прогнозування власної діяльності у дітей старшого дошкільного віку.

За когнітивним критерієм високий рівень засвідчили 56,25% дітей ЕГ проти 33,75% КГ. Частка достатнього рівня в ЕГ становила 11,75%, тоді як у КГ – 27,50%. Початковий рівень у 32% дошкільників ЕГ та 38,75% КГ.

За мотиваційно-емоційним критерієм високий рівень виявлено у 45,33% дітей ЕГ і у 42% КГ. Достатній рівень зафіксовано у 18% учасників ЕГ та 26,33% КГ. Початковий рівень притаманний 22,66% респондентів ЕГ та 31,33% КГ, що свідчить про значну різницю у опануванні показників критерію.

Показники комунікативного критерію також демонструють переконливі розбіжності: високий рівень засвідчили 56% учасників дослідження ЕГ та 35%

КГ; достатній – 20,33% ЕГ та 21,33% КГ майбутніх першокласників відповідно; початковий рівень – 23,66 % ЕГ проти 38,33 % КГ дітей.

За діяльнісно-рефлексивним критерієм демонструють високий рівень оволодіння, 63,66% вихованців ЕГ і лише 24,50% КГ. Достатній рівень становив 19,33% у ЕГ та 22,33% у КГ дітей, тоді як початковий рівень – 17,16% ЕГ та 38,33% КГ відповідно.

Отримані дані підтверджують високий рівень результативності запропонованих педагогічних умов формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в НУШ засобами розвивальних ігор, що свідчить про їхню адекватність, диференційованість та доцільність у сучасному освітньому просторі закладу дошкільної освіти. Водночас результати дослідження не вичерпують усіх аспектів проблеми, що відкриває наукові перспективи для подальшого вивчення механізмів інтеграції ігрових технологій у освітній процес, оптимізації педагогічних стратегій та адаптації розвивальних ігор до специфічних освітніх потреб старших дошкільників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алексєєва С. Методологічний аспект формування індивідуальної освітньої траєкторії учня початкової школи. *Диференціація роботи учнів початкової школи з навчальними текстами: від читання до текстотворення*: зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції, м. Київ, 20-21 квітня 2021 року. Київ – Харків: АССА. С. 5-9.
2. Андрющенко Т. К. Компетентнісний підхід як стратегічний напрям розвитку освіти в Україні: теоретичний аспект. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Кам'янець-Подільський, 2013. Вип. 13. С. 8-12.
3. Антонов, Є. В., 2022. Гейміфікація освітнього процесу: аналіз поняття. *Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії*: зб.матеріалів IV Всеукр. відкр. наук.-практ. онлайн-форуму, Київ, 27 жовт. 2022 р.с. 250-255.
4. Бадіца М. В. Концептуальні аспекти формування основ критичного мислення особистості. *Acta Paedagogica Volynienses*. Волинський національний університет імені Лесі Українки: Видавничий дім«Гельветика». Вип. 1. 2023. С. 3–9.
5. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) : Нова редакція : затв. наказом МОН України від 21.01.2021 № 33. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0033729-21#Text> (дата звернення: 11.04.2025).
6. Беленька Г. В. Формування професійної компетентності сучасного вихователя дошкільного навчального закладу: монографія. / Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ, 2011. 320 с.
7. Бібік Н. М., Єрмаков І. Г., Овчарук О. В. Компетентнісна освіта – від теорії до практики. Київ, 2005. 120 с.

8. Богута В., Павленко Ю. Індивідуальна освітня траєкторія учня початкових класів в особистісному освітньому середовищі НУШ. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 11(17). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11\(17\)-510-519](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-11(17)-510-519) (дата звернення: 11.05.2025).
9. Богущ А. М. Пізнавальна діяльність, її сутність та види / *Професійна творчість: проблеми і пошуки*: зб. наук. праць. К., Запоріжжя : Запорізький обл. інст. удосконалення вчителів, 1999. Вип. 16. Ч. 1. с. 8–12.
10. Гавриш Н. В. Інформаційно-ігрова технологія як засіб активізації інтелектуальних та мовленнєвих дій дошкільників. *Українсько-польські студії: актуальні проблеми педагогічної теорії та практики*. БДПУ, 2015. С. 21-25.
11. Гавриш Н. Осердечення змісту професійної підготовки як чинник особистісно-професійного зростання майбутніх педагогів дошкільної освіти. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. Budapest, 2016. Issue: 93. IV (45). С. 42-46.
12. Галаманжук Л.Л., Єдинак Г.А. Основи наукових досліджень : навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський : Рута, 2019. 154 с.
13. Гармс Тельма. Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти. Третя редакція (ECERS3) / Тельма Гармс, Річард М. Кліффорд, Деббі Краєр / пер. з англ. О. Тільна. Харків: Вид. «Ранок», 2020. 116 с
14. Глазкова О. О. Інтелектуальні ігри Нікітіних : методичний посібник. Хмельницький : Дошкільний навчальний заклад №21 «Ластівка», 2017. 30 с.
15. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Вид. 2-ге, доповн. і випр. Рівне : Волин. обереги, 2011. 552 с.
16. Григор'єва Н. Реалізація педагогічних ідей М. Монтесорі в практиці зарубіжних і вітчизняних закладів дошкільної освіти. Перспективи та

- інновації науки. 2023. №13(31). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-202313\(31\)-121-131](https://doi.org/10.52058/2786-4952-202313(31)-121-131) (дата звернення: 10.04.2025).
17. Дошкільна освіта : слов.-довід. / упоряд. К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. Запоріжжя : ЛІПС, 2010. 324 с.
 18. Єфанова В. Пізнавальна діяльність як чинник особистого розвитку молодшого школяра. Київ. 2020. 242 с.
 19. Завгородня Н. М. Педагогічні умови соціалізації обдарованих молодших школярів у навчально-виховному середовищі загальноосвітнього навчального закладу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.05 „Соціальна педагогіка”. Київ, 2006. 22 с.
 20. Загородня Л. П., Титаренко С. А. Педагогічна майстерність вихователя дошкільного навчального закладу : навч. посіб. 2-ге вид. Суми : Унів. кн., 2010. 319 с.
 21. Іванчук С. А. Виховання у дітей старшого дошкільного віку основ культури споживання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Держ. заклад «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського». Одеса, 2017. 24 с.
 22. Інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти. (2018). Додаток до листа МОН України від 19.04.2018 № 1/9- 249. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilnaosvita/nastupnist-mizh-doshkilnoyu-ta-pochatkovoyuosvitoyu> (дата звернення: 13.03.2025).
 23. Карабін О.Й. Гейміфікація в освітньому процесі як засіб розвитку молодших школярів // *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2019. №67, Т.1. С. 44-47.
 24. Ковшар О. В. Роль партнерської взаємодії дошкільної та початкової ланок освіти в організації передшкільної освіти. *Наукові записки Ніжинського державного ун-ту імені Миколи Гоголя. Психолого-педагогічні науки*. 2015. №4. С. 57-63.

25. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики: колективна монографія / [Н.М.Бібік, Л.С.Ващенко, О.І.Локшина [та ін.]; за заг. ред. О.В.Овчарук. К.: «К.І.С.», 2004. 112 с
26. Конвенція ООН про права дитини URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/48421/file/Convention_childrens_rights.pdf (дата звернення: 15.05.2025).
27. Корнієць К., Рудічева Н. К. Інтелектуальна готовність дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі. *Дошкільна освіта: від традицій до інновацій*: матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. для студентів, магістрантів та молодих науковців, Суми, 27–28 листоп. 2019 р. Суми, 2019. С. 149-151.
28. Крутій К. Л. Проєктування освітнього простору дошкільного навчального закладу як умова розвитку здібностей дитини. Запорізький обл. ІППО. URL: <http://www.ukrdeti.com/nauka.php?ar=1> (дата звернення: 29.09.2025).
29. Крутій К., Денисова І. Ігрова діяльність, дитяче експериментування: STREAM-освіта. Дошкільне виховання. 2022 №5. С. 4-7.
30. Кушнір Ю.В., Оверчук В.А., Шпортун О.М. Вікова та спеціальна психологія : навчальний посібник. Вінниця : Центр оперативного друку «Документ Принт», 2020. 384 с.
31. Лебідь Г., Деньговська Л. Квест-технологія як один з найефективніших засобів забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою. *«Вересень»*. Серія «Теорія, методика і практика навчання». 2022. Т. 1, № (92). С. 50-60 URL: <https://doi.org/10.54662/veresen.1.2022.04> (дата звернення: 22.05.2025).
32. Лебідь М., Бутенко В. Г. Інтелектуальна готовність дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі. *Дошкільна освіта: від традицій*

- до інновацій: збірник наукових статей студентів, магістрантів та молодих науковців. Суми: ФОП Цьома С. П., 2022. С. 185–190.
33. Листопад О. А. Творчі завдання як засіб розвитку творчих здібностей старшихдошкільників. *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Педагогіка. Соціальна робота* / редкол.: Козубовська І.В. (гол. ред.) та ін.. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла»,2011. Вип. 23. С. 78–81.
 - 34.Листопад О. А. Теоретико-методичні засади формування професійно-творчого потенціалу майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів: монографія Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2015. 328 с.
 35. Листопад О., Мардарова І. Підготовка вихователів до впровадження засобів дистанційної освіти в професійній діяльності. *Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету* 2022, (60) С. 99–111. DOI:[https://doi.org/10.31909/26168812.2022-\(60\)-12](https://doi.org/10.31909/26168812.2022-(60)-12)
 36. Матвієнко С. Гра як засіб забезпечення наступності у формуванні логіко-математичної компетентності старших дошкільників і учнів першого класу НУШ. *Наукові записки. Серія «Психолого-педагогічні науки» НДУ імені Миколи Гоголя*, 2023. № 1. С. 54–62.
 37. Михайленко О. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до реалізації індивідуального підходу в освітньому процесі. *New Inception*. 2022. № 3-4 (9-10). С. 68–78.
 - 38.Мурашко Н. Формування мовленнєвої готовності дітей старшого дошкільного віку до навчання у школі. *Дошкільна освіта*. 2014. URL: <http://dnz.ucoz.net/blog/2014-02-03> (дата звернення: 19.08. 2024).
 39. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / za red. H.M. Bibik. Kyiv : Litera LTD. 2018. 160 s.
 40. Осадча К. Специфіка організації тьюторського супроводу учнів початкової школи. *Молодь і ринок*. 2017. №5(148). С. 63-69.
 - 41.Пихтіна Н. П. Теорія і методика ігрової діяльності дітей: навч. посіб.Ніжин : НДУ ім. Гоголя, 2019. 267 с.

42. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника: перспективи розвитку. Тернопіль :Мандрівець, 2010. 136 с.
43. Піроженко Т.О., Карабаєва І.І., Соловйова Л.І., Хартман О.Ю. Інструментарій оцінювання готовності дитини старшого дошкільного віку до навчання в умовах реформування української школи : методичні рекомендації. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України.2023. 36 с.
- 44.Присяжнюк Л.А. Організація активно-дієвого пізнання дошкільниками природи в контексті педагогіки емпатерменту. *Актуальні проблеми дошкільної та початкової освіти в контексті європейських освітніх стратегій* : зб. матеріалів доп.сучасн. звітної наук.-практ. конференції викладачів і студентів інституту педагогіки,психології і мистецтв. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2016. С. 44–48.
45. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: Постанова Кабінету Міністрів України; Стандарт,Вимоги, План від 21.02.2018 №87. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.04.2025).
46. Про дошкільну освіту: Закон України від 01.01.2025 р. № 3788-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text> (дата звернення: 06.04.2025).
- 47.Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція).У 2 ч. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років / Аксьонова О. П., Аніщук А. М., Артемова Л. В.[та ін.] ; наук. кер. О. Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР-Україна», 2014. 452 с.
48. Розвиток старшого дошкільника в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти : методичні рекомендації / за заг. ред. О.Д. Рейпольської. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 178 с.
- 49.Скрипченко О.В. Вікова та педагогічна психологія. К. : «Просвіта», 2001. С 281 – 377.

50. Смолянко Ю. М. Формування професійної культури майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу : навч. посіб. Чернігів : Десна Поліграф, 2016. 152 с.
51. Смолянко Ю., Саєнко Т. Розвивальні ігри як засіб інтелектуального розвитку дітей старшого дошкільного віку. *Вісник науки та освіти*. 2024. № 11(29). С. 275-280.
52. Смолянко Ю., Ігнатенко О. Розвиток soft-skills у дітей старшого дошкільного віку. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2022. № 6. С. 15–21.
53. Сокол А. Інтелектуальна готовність та адаптація дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі. *Психологічні виміри культури, економіки, управління: науковий журнал*. Львів, 2018. Том 12. С. 125–130.
54. Суржанська В.А. Розвиваємо творчі здібності : навч.-метод. посіб. Харків. 2007. 112 с.
55. Ткаченко О. Гейміфікація освіти: формальний і неформальний простір. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2015. Вип. 11. С. 303–309.
56. Ткачук Г. Використання методів проблемного навчання у процесі підготовки майбутніх учителів інформатики. *Перспективи та інновації науки*. 2022. №2(7). С. 634–645.
57. Ткачук Т. А. Розвиток пізнавальної активності дітей дошкільного віку у спілкуванні з вихователем : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2004. 21 с.
58. Толкачова Ю., Рудічева Н. К. Інтелектуальна готовність дітей старшого дошкільного віку до шкільного навчання як психолого-педагогічна проблема // *Дошкільна освіта: від традицій до інновацій: матеріали V Всеукр. наук.-практ. конф. для студентів, магістрантів та молодих науковців*. С. 634–645.
59. Улюкаєва І.Г. Історія дошкільної педагогіки: підручник. К. Видавничий Дім «Слово», 2016. 424 с.
60. Філімонова Т. В. Дитяча гра в наукових розробках педагогів і психологів кінця XIX–початку XX ст. *Педагогіка і психологія*. 2001. №1.

- 61.Юрченко О. 9 типів інтелекту за Говардом Гарднером: який у ваших учнів? URL: <https://bit.ly/41wGspV> (дата звернення: 21.04.2025).
62. Ginzburg J., Moulin A., Fornoni L., Talamini F., Tillmann B. et al. Development of auditory cognition in 5-to10-year-old children:Focus on musical and verbal short-term memory. *Developmental Science*. 2021. 25 (3).
- 63.Holiuk O., Demchenko O., Kit G., Rodiuk N. Pedagogical conditions for creativity development in mathematically gifted elementary students. Problem space of modern society : philosophical communicative and pedagogical interpretations. Part II. 2019. P. 580-606.

ДОДАТКИ

Додаток А



ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ГОТОВНОСТІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО НАВЧАННЯ В НУШ ЗАСОБАМИ РОЗВИВАЛЬНИХ ІГОР



Підготувала: студентка ОС “магістр” 63 групи
ФДПОіМ спеціальності А2 “Дошкільна освіта”
Лушай Оксана Володимирівна

ПОНЯТТЯ “ІНТЕЛЕКТ” У НАУКОВИХ РОЗВІДКАХ



Інтелект (від латин. *Intellectus* – до розуміння, пізнання)
у сенсі сприймається як сукупність всіх пізнавальних функцій
індивіда: від відчуттів і сприйняття до мислення і уяви, а
більш вузькому значенні – як мислення.



ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ГОТОВНІСТЬ ДІТЕЙ ДО НАВЧАННЯ У ШКОЛІ

Інтелектуальна готовність дитини до навчання в школі - це комплексний рівень розвитку пізнавальних процесів, який дозволяє дитині успішно засвоювати навчальну програму, адаптуватися до нових умов та активно включатися в освітній процес.

Інтелектуальна готовність також передбачає формування у дитини початкових умінь у навчальній діяльності, зокрема, вміння виділити навчальне завдання і перетворити його на самостійну мету діяльності.



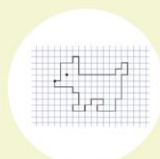
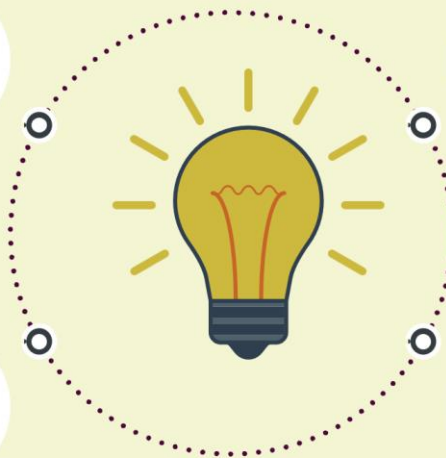
Психічні пізнавальні процеси

- 01 Пам'ять
- 02 Увага
- 03 Мислення
- 04 Сприймання
- 05 Мовлення
- 06 Відчуття
- 07 Уява



Для діагностики інтелектуальної готовності можна використати спеціальні методики, які зазвичай проводяться в ігровій формі:

- Бесіди: Дозволяють визначити рівень загальної обізнаності та світогляду дитини.
- Тести: Наприклад, орієнтовний тест шкільної зрілості Керна-Йирасека, який включає малювання чоловічої фігури, змальовування групи точок та написаних літер.
- Графічні диктанти: Оцінюють уміння слухати та виконувати інструкції, орієнтуватися на аркуші паперу.
- Завдання на класифікацію та узагальнення: ("Що зайве?", "Назви одним словом").
- Завдання на встановлення послідовності подій (розкласти серію сюжетних картинок).



З метою інтелектуальної підготовки дитини до школи дорослі повинні розвивати пізнавальні потреби, забезпечити достатній рівень розумової діяльності, пропонуючи відповідні завдання та дати необхідну систему знань про навколишнє середовище.

Одним із ефективних засобів впливу на інтелектуальну сферу дошкільника є розвивальна гра - провідна діяльність у дошкільному віці, яка поєднує емоційність, творчість, інтерес і навчальну мету. Розвивальні ігри стимулюють розумову активність, логічне мислення, мовленнєву продуктивність, а також сприяють формуванню навичок самоконтролю, довільної уваги та здатності до розв'язання задач творчого характеру.



Види розвивальних ігор



Сюжетно-
рольові



Конструювальні



Дидактичні



Логіко-
математичні
ігри



Приклади розвивальних ігор



ВАРТО ЗВЕРНУТИ
УВАГУ!



[Корисні матеріали для педагогічних працівників ЗДО](#)



[Пізнавальні процеси та інформація про них](#)



[Видра О.Г. "Вікова та педагогічна психологія"](#)





Висновки

Формування інтелектуальної готовності старших дошкільників до навчання в умовах НУШ потребує системного, науково обґрунтованого підходу, що передбачає створення сприятливого розвивального середовища, в якому гра виступає провідним засобом пізнання, осмислення та інтеріоризації знань. Розвивальні ігри, за умови їх дидактичної доцільності та методичної обґрунтованості, є важливим інструментом реалізації цієї мети та ефективним засобом формування пізнавальної активності, логіко-операційного мислення, мовленнєвої продуктивності та навчальної мотивації дошкільників.





Товариство з обмеженою відповідальністю «ЕДЮКЕЙШНЛ ЕРА» (ЄДРПОУ: 42502643) є суб'єктом надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації педагогічних працівників згідно з КВЕД 85.59 та 85.60.

Сертифікат

засвідчує, що

Оксана

успішно пройшла/-ов навчання

«Основи психопідтримки: як вчителям працювати з дітьми, які пережили травматичні події»

тривалістю 23 академічні години (0,8 кредиту ЄКТС)

та здобула/-в знання й практичні навички щодо застосування травма-інформованого підходу, а саме:

- розуміє, що таке травма і як вона впливає на розвиток, поведінку та навчання дитини;
- розпізнає ознаки емоційної напруги та стресу у дітей;
- формує фізично та емоційно безпечне середовище у класі;
- використовує комунікативні стратегії підтримки учнів та учениць;
- піклується про власний фізичний та емоційний стан;
- розуміє, як спілкуватися з рідними дітей, що пережили травматичні події;
- може проводити урок про вплив травми на дитяче навчання для батьків та опікунів учнів та учениць.

Виданий 13.11.2025
a8290246-3037-41fe-a6b8-117a5a144875

Цей онлайн-курс розроблено благодійною організацією Ukraine Children's Action Project та Національним центром готовності до катастроф Колумбійського університету у співпраці з українською edtech-компанією EdEra, щоб підтримати українських педагогів і надати їм знання та навички у сфері травма-інформованого підходу до навчання.

Ілля Філіпов

Ілля Філіпов
Керівник студії
онлайн-освіти EdEra



COLUMBIA CLIMATE SCHOOL
NATIONAL CENTER FOR DISASTER PREPAREDNESS



PROMETHEUS

СЕРТИФІКАТ
Виданий 05.10.2025
prometheus.org.ua



МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

СЕРТИФІКАТ

ЦЕЙ СЕРТИФІКАТ ЗАСВІДЧУЄ, ЩО

Оксана

успішно закінчив(ла) курс

Протидія та попередження булінгу (цькування) в закладах освіти,

наданий викладачами курсу
через платформу масових відкритих онлайн-курсів **Prometheus**,

та навчився(лася):

- правильно діяти, якщо ваша дитина або учень стала учасником булінгу (цькування);
- діагностувати наявність булінгу (цькування) в колективі;
- вживати заходів, якщо ви працюєте в закладі освіти та щодня стикаєтесь з подібними випадками;
- правильно зупиняти та попереджувати булінг (цькування);
- створювати безпечне освітнє середовище, вільне від будь-яких проявів насильства та булінгу (цькування);
- запроваджувати системну протидію булінгу (цькування) в закладі освіти.

Форма навчання - дистанційна.
Кількість годин - 80 годин (2,6 кредитів ЄКТС).

Вікторія Примаченко
Вікторія Примаченко
Директор ГО «Прометеус»

ГО «Прометеус», ЄДРПОУ 39598867
Надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації педагогічних працівників згідно з КВЕД 85.59.

Хобзей Павло Кузьмович
Хобзей Павло Кузьмович

Автентичність цього сертифіката може бути перевірена за
<https://certs.prometheus.org.ua/cert/01c64f630f014c7e9d13d6959a150433>

Товариство з обмеженою відповідальністю «ЕДЮКЕЙШНАЛ ЕРА» (ЄДРПОУ:42502643) є суб'єктом надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації педагогічних працівників згідно з КВЕД 85.60, 85.59

Сертифікат

засвідчує, що

Оксана

успішно завершив(ла) онлайн-курс

«Недискримінаційний підхід у навчанні»

Тривалістю 30 годин, та отримав(ла) навички протидії дискримінації в освітньому середовищі

Курс розроблений ГО «Студена» та студією онлайн-освіти EdEra в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється Pact в Україні.



Настя Мельниченко
Голова ГО «Студена»



Ілля Філіпов
CEO EdEra



12.11.2025 e67ea16a-16bd-4e72-b28e-44d3f247d55c

Сертифікат розроблено відповідно до п.13 постанови КМУ від 21 серпня 2019 р. № 800 (зі змінами й доповненнями, внесеними постановою КМУ від 27 грудня 2019 року № 1133 та наказом МОН від 09 вересня 2022 р. № 805).

Товариство з обмеженою відповідальністю «ЕДЮКЕЙШНАЛ ЕРА» (ЄДРПОУ: 42502643) є суб'єктом надання освітніх послуг з підвищення кваліфікації педагогічних працівників згідно з КВЕД 85.60.

Сертифікат

який засвідчує, що

Оксана

успішно завершив(ла) онлайн-курс

«Академічна доброчесність»

розрахований на 12 годин (0,4 кредиту ЄКТС)

та здобула/-в знання та практичні навички:

- розуміння поняття «академічна доброчесність» і його актуальності у шкільному середовищі;
- знання, як уникнути плагіату;
- уявлення про роль оцінювання у формуванні академічно доброчесного середовища;
- розуміння концепції «навчання впродовж життя».



Тарас Тимочко

Координатор Проекту сприяння академічній доброчесності в Україні (SAIUP), Американські Ради з міжнародної освіти



06.12.2024 80485125-95a1-4759-a276-a603da844d34

Додаток Г

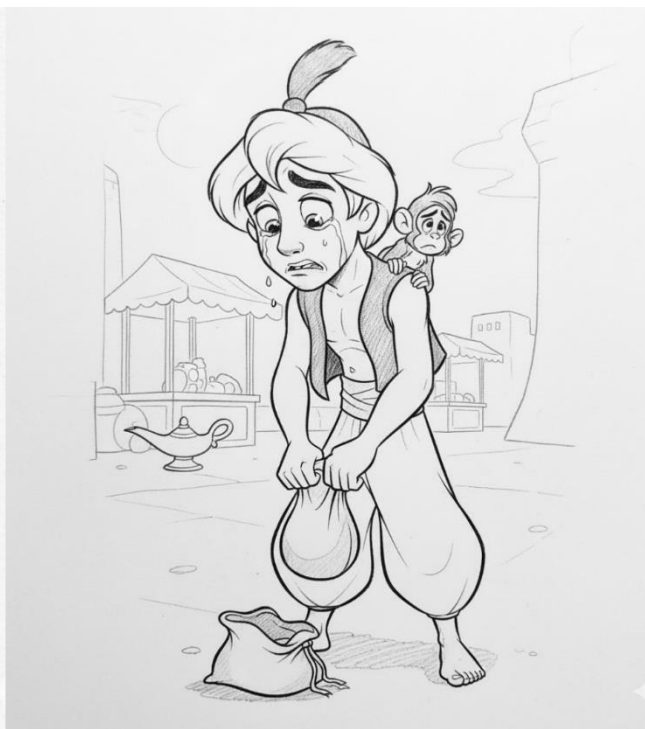


Гра «Мандрівка часом»



Гра «Світлофор»





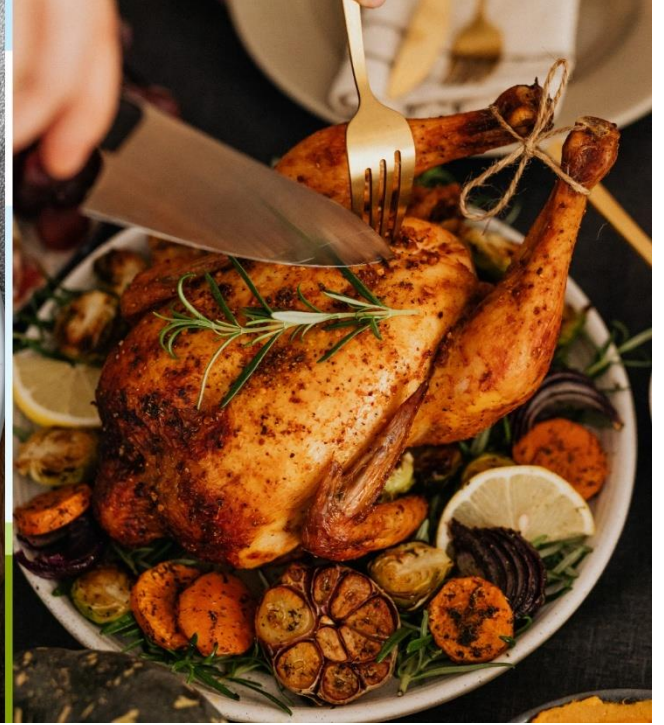
Гра «Розфарбуй настрій»



Гра «Фотодетектив»











Гра «Поміркуй і обери»